

**LASTENSUOJELUN TOIMEKSIANTOSOPIMUSSUHTEISEN PERHEHOIDON
LAPSIKOHTAINEN VALVONTAMALLI ETELÄ-POHJANMAAN
HYVINVOINTIALUEELLA**

Susanna Jokela

Erikoissosiaalityöntekijän
koulutus, lapsi-, nuoriso-
ja perhesosiaalityön
erikoisala, lastensuojelun
opintosuunta (2022-2024)

7.6.2024

Tieteellis-käytännöllinen
lopputyö

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

JOKELA, SUSANNA: Lastensuojelun toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidon lapsikohtainen valvontamalli Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella.

Erikoissosiaalityöntekijän koulutus: Lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityön erikoisala, Lastensuojelun opintosuunta

Erikoissosiaalityöntekijäkoulutuksen tieteellis-käytännöllinen lopputyö

Ohjaaja: Tuuli Lamponen

Kesäkuu 2024

Tämän tieteellis-käytännöllisen lopputyön aiheena on lastensuojelun toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidon lapsikohtainen valvontamalli Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella. Tieteellis-käytännöllisen lopputyö tavoitteena on kehittää yhteiskehittämisen periaattein Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueelle lastensuojelun toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidon lapsikohtaisen valvontamallin kehittämissuunnitelma ja työohje sosiaalityöntekijän näkökulmasta sekä tuoda välineitä lapsikohtaiseen valvontaan.

Lopputyön aineisto koostuu perhehoidon valvonnan työrukkasen materiaaleista, sosiaalityöntekijöiden haastatteluista sekä Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen johtavien viranhaltijoiden linjauksista koskien perhehoidon valvontaa. Sosiaalityöntekijöiden teemahaastattelu on rajattu käsittelemään perhehoidon lapsikohtaista valvontaa. Tutkimusaineiston analyysimenetelmänä käytetään aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Tieteellis-käytännöllisen lopputyön keskeisinä tutkimustuloksina ovat valvontatehtävään liittyvien roolien ja tukirakenteiden epäselkeys, haastavat teemat valvonnassa, ennakkovalmennuksen ja perhehoidon tuen merkitys sekä yhteistyö. Perhehoidon lapsikohtaisessa valvonnassa on merkityksellistä yhteisen tiedonmuodostuksen syntyminen lapsen, biologisen vanhemman, perhehoitajan, sosiaalityöntekijän sekä muiden toimijoiden välille, hyödyntäen suhdeperustaista systeemistä työotetta.

Sosiaalityöntekijän vastuu perhehoidon lapsikohtaisesta valvonnasta on sosiaalityöntekijöille vieras ja tukirakenteet siihen jäsentymättömät, mikä uhkaa lapsen oikeuksien toteutumista perhehoitomuotoisessa sijaishuollossa. Sosiaalityöntekijöille tarvitaan koulutusta valvonnasta ja tukirakenteita yhteisen tiedonmuodostuksen vahvistamiseksi sekä kohtaavan työn merkityksen korostamista valvonnan näkökulmasta. Lastensuojelulain (2007/417) perusteella perhehoito on ensisijainen sijaishuollon muoto, mutta valtakunnallisesti perhehoidon valvonta on jäsentymätön ja lainsäädännöllisesti haastava.

Kehittämistehtävä tulee Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen perhehoidon lapsikohtaisen valvonnan kehittämissuunnitelma ja työohje, mitä hyödynnetään tulevaisuudessa valvonnan järjestämisessä ja sen kehittämisessä. Työohje pitää sisällään myös työvälineitä lapsikohtaiseen valvontaan.

Asiasanat: lastensuojelu, perhehoito, lapsikohtainen valvonta, systeminen työote, lapsen oikeudet

Sisällys

1 JOHDANTO	5
2 TOIMEKSIANTOSOPIMUSSUHTEISEN PERHEHOIDON LAPSIKOHTAISEN VALVONNAN LÄHTÖKOHDAT JA PERIATTEET	6
2.1 Perhehoidon lapsikohtainen valvonta osana sosiaalityöntekijän työtehtäviä	6
2.2 Lapsikohtaisen valvonnan teoreettiset lähtökohdat	7
2.3 Systeminen työote sosiaalityöntekijän tukena valvonnan kontekstissa	9
3 PERHEHOIDON LAPSIKOHTAINEN VALVONTA TUTKIMUSTEN VALOSSA	11
4 TUTKIMUSASETELMA	12
4.1 Tutkimuskysymykset ja yhteiskehittämisen orientaatio	12
4.2 Aineiston muodostaminen yhteiskehittämisen metodilla ja aineiston analyysi.....	15
4.3 Eettiset kysymykset	19
5 TOIMEKSIANTOSOPIMUSSUHTEISEN PERHEHOIDON VALVONNAN MALLINNUS	20
5.1 Ennakollinen valvonta	20
5.2 Suunnitelmallinen valvonta	22
5.3 Reaktiivinen valvonta	23
5.4 Työrukkasen yhteenveto suhteutettuna valvonnan taustateoriaan.....	25
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	27
6.1 Tutkimuksen keskeiset tulokset.....	27
6.2 Pohdinta	31
7 KÄYTÄNTÖSUOSITUKSIA	34
LÄHTEET:	36

Luettelo kuvioista:

Kuvio 1: Valvonnan lähtökohdat s 8

Kuvio 2: Yhteiskehittämisen osa-alueet s 15

Kuvio 3: Analysoinnin eteneminen s 18

Kuvio 4: Ennakollinen valvontaprosessi s 20

Kuvio 5: Suunnitelmallinen valvontaprosessi s 22

Kuvio 6: Reaktiivinen valvontaprosessi s 24

Luettelo taulukoista:

Taulukko 1: Sijaishuollon valvonnan kokonaisuus (Eriksson & Korhonen 2022b, 10) s. 7

Taulukko 2: Työrukkasen löydökset suhteessa taustateoriaan s 25

Taulukko 3: Tieteellis-käytännöllisen lopputyön keskeisimmät tutkimuslöydöt s 28

Luettelo käytetyistä lyhenteistä:

ym= muut kirjoittajat

ks= katso tarkemmin

1 JOHDANTO

Lastensuojelun on turvattava lapsen hyvä hoito ja kasvatusta, lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito sekä lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin joko tukemalla perheitä tai sijoittamalla lapsi sijaishuoltoon. Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle, lastensuojelun sijaishuoltoon, on viimesijainen keino turvata lapsen oikeus erityiseen suojeluun. (Lsl 2007/417, 4§.) Lastensuojelun sijaishuollon valvonnan kysymykset nousivat ajankohtaiseksi julkiseen keskusteluun niin kutsutun menneisyys selvityksen pohjalta (Hytönen ym. 2016) sekä lastensuojelun kriisin myötä. Nämä ovat korostaneet tutkimuksen tarvetta sijaishuollon valvonnasta. Suomeen on luonut valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit (2019) sekä sijaishuollon lapsikohtaisen valvonnan toimintamalli (2022). (Malja ym. (2019); Eriksson & Korhonen 2022b.)

Lastensuojelun sijaishuollon ensisijaisena sijoitusmuotona pidetään perhehoitoa. (Lsl 2007/417, 50§.) Toimeksiantosopimussuhteisessa perhehoidossa lapsikohtainen valvontavastuu kuuluu lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijälle, jonka tulee seurata ja valvoa sijaishuollon kykyä vastata lapsen tarpeisiin, osana normaalia sosiaalityötä. (Lsl 2007/417, 79§; Eriksson & Korhonen 2022 b,19.) Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023) ei koske perhehoitolain (2015/263) mukaista toimeksiantosopimukseen perustuvaa perhehoitoa. Tämän nostaa pohdintaan lapsen oikeuksien yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden sijaishuollon muodosta huolimatta. Sosiaalityöntekijän merkittävä vastuu valvoa korostuu perhehoidossa sijoituksessa olevaa lasta ja sijaishuollon tavoitteiden toteutumista, jotta lapsen oikeus erityiseen suojeluun toteutuu. (Lsl 2007/417, 4§.)

Tieteellis-käytännöllisen lopputyöni (myöhemmin lopputyö) tarkoituksena on rakentaa Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueelle lastensuojelun toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidon lapsikohtainen valvontamalli. Valvontamallin lisäksi on tarkoituksena antaa sosiaalityöntekijälle välineitä siihen, miten valvonnan eri muotoja (ennakoiva, suunniteltu ja reaktiivinen) voidaan toteuttaa yhdessä perhehoitoon sijoitetun lapsen, perhehoitajien sekä biologisten vanhempien kanssa osana normaalia asiakastyöskentelyä. Osalliset kokevat helposti valvonnan olevan jotain erillistä, ja siihen liitetään helposti negatiivisia tunteita. Sosiaalityöntekijänä olen joutunut kohtaamaan valvontaan liittyviä haasteita ja onnistumisia. Lopputyössäni haluan tuoda näkyväksi kaikille osapuolille tämän olevan yksi työtehtävä muiden rinnalla, joka koostuu ja hahmottuu koko työskentelyprosessin aikana, mikä pohjautuu systemisen työskentelyotteen. Tutkimukseni asemoituu Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueelle, vaiheeseen, jossa hyvinvointialueen rakenteita

vasta luodaan ja siihen liittyvien haasteiden vuoksi tutkimukseeni liittyy paljon yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Tutkimukseni koostuu kolmen eri ammattilaisryhmän toiminnan yhteensovittamisesta; perhehoidon työryhmä, perhehoidon valvonnan työrukkasesta (myöhemmin työrukkanen) ja valvonnan työryhmä. Perhehoidon työryhmä vastaa lastensuojelun perhehoidosta, kun taas työrukkanen perhehoidon valvonnan kehittämisestä. Valvonnan työryhmä vastaa koko Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen valvonnasta. Olen itse mukana työryhmissä yhteistutkijuuden periaattein. Tutkimuksessani yhteistutkijuudella tarkoitan aktiivista osallistumistani työryhmien keskusteluihin ja sosiaalityöntekijöiden haastatteluihin.

2 TOIMEKSIANTOSOPIMUSSUHTEISEN PERHEHOIDON LAPSIKOHTAISEN VALVONNAN LÄHTÖKOHDAT JA PERIATTEET

2.1 Perhehoidon lapsikohtainen valvonta osana sosiaalityöntekijän työtehtäviä

Lastensuojelun sosiaalityöntekijän tehtävänä on lastensuojelulain (2007/417) 79 §:n mukaan yhdessä lapsen sijaishuollosta vastuussa olevan hyvinvointialueen kanssa valvoa perhehoitoon sijoitetun lapsen hyvinvointia. Käytännössä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän erityisenä vastuuna ja tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus perhehoitoon toteutuu laadukkaasti lastensuojelulain edellyttämällä tavalla ja että lapsi saa sijaishuollon aikana tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet. (Saastamoinen 2021, 28.) Suomessa sosiaalityöntekijälle on viranomaistoimijana uskottu merkittävä vastuu huostassa olevan lapsen edun, oikeuksien ja hyvinvoinnin toteutumisen varmistajana. Sosiaalityöntekijällä on merkittävä vastuu sijaishuoltopaikan käytäntöjen valvojana, joita valvotaan lapsikohtaisen valvonnan keinoin (Laakso 2019, 57; Eriksson & Korhonen 2022a, 19.) Sijaishuollon lapsikohtaisella valvonnalla tarkoitetaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän seuranta-/valvomista lapsen sijoituksen ja sen tavoitteiden toteutumista. (Eriksson & Korhonen 2022a, 5.) Eriksson & Korhonen (2022a, 15) ovat tiivistäneet vastuusosiaalityöntekijän tärkeimmät tehtävät lapsikohtaisessa jatkuvassa valvonnassa seuraavasti: sosiaalityöntekijä valvoo lapsen edun toteutumista, tapaa lapsen riittävän usein henkilökohtaisesti kahden kesken ja tekee yhteistyötä sijaishuoltopaikan kanssa. Ensisijaista on suorassa vuorovaikutuksessa välittyvä lapsen oma kokemustieto, mutta sen täydentämiseksi tarvitaan myös lapsen läheisten sekä muun verkoston tietoa ja ymmärrystä.

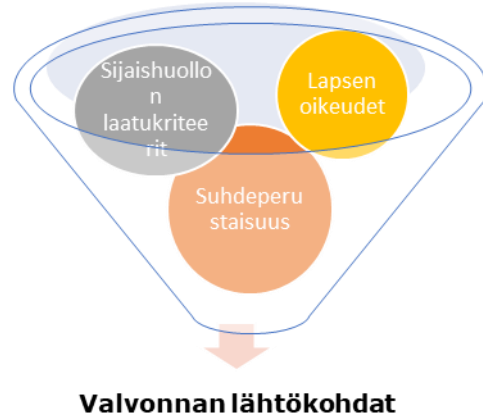
Valvonnan kohde	Lapsen sijaishuolto- polku	Luvanvarainen yksikkö (laitos/ammattilinen perhekoti)	Toimeksiantosuhteinen perhehoitaja
Ennakollinen valvonta	Lapsikohtainen valvonta	Yksikkökohtainen valvonta	Perhekohtainen valvonta
	Sijoituksen suunnittelu	Lupamenettely	Rekrytointi ja valmennus
Sijoituksen/toiminnan aikainen valvonta	Suunnitelmallinen valvonta	Oma valvonta Suunnitelmallinen valvonta ja ohjaus	Suunnitelmallinen valvonta ja tuki
Sijoituksen/toiminnan aikainen valvonta	Reaktiivinen valvonta	Reaktiivinen valvonta	Reaktiivinen valvonta
Toimijat	Lapsen asioista vastaava stt vastuussa	Kunnat Avi/Valvira EOA, oikeuskansleri	Kunnat
Keinot	Lapsen kohtaamiset ja muu yhteydenpito Täydentävä valvontatieto	Valvontakäynnit	Valvontakäynnit

Taulukko 1: Sijaishuollon valvonnan kokonaisuus (Eriksson & Korhonen 2022b, 10).

Toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidon lapsikohtainen valvonta koostuu ennakollisesta, suunnitelmallisesta ja reaktiivisesta valvonnasta. (Eriksson & Korhonen 2022b.) Ennakollisella valvonnalla tarkoitetaan perhehoitajiksi hakeutuvien tilanteen, sopivuuden ja taustojen selvittelyä. Ennakollisen ohjauksen ja valvonnan tavoitteena on varmistaa lasten hyvinvoinnin turvaamisen edellytykset. Toimeksiantosopimussuhteisessa perhehoidossa enakkoon tapahtuva ohjaus ja valvonta kytkeytyvät olennaisesti perhehoitajien rekrytointiin ja ennakkovalmennukseen. (Hoikkala ym. 2017, 17.) Suunnitelmallinen valvonta tarkoittaa toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidon kohdalla lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän säännöllisiä käyntejä perhekodissa ja lapsen tapaamisia. (Hoikkala ym. 2017, 17.) Suunnitelmallisen valvonnan merkittävänä tekijänä on myös riittävän tuen varmistaminen perhehoidossa. Reaktiivinen valvonta aktivoituu epäkohdan esiintyessä joko ilmoituksella tai tarkistuskäynnillä. Puhutaan viranomaisvalvonnasta, joka aktivoituu tilanteissa, joissa on kyse mahdollisen epäkohdan selvittelystä.

2.2 Lapsikohtaisen valvonnan teoreettiset lähtökohdat

Lastensuojelun lapsikohtaisen valvonnan peruslähtökohtina voidaan teoreettisen tutustumisen perusteella pitää lapsen oikeuksia, sijaishuollon laatukriteereitä sekä suhdeperustaista työtettä.

Kuvio 1: Valvonnan lähtökohdat

Lapsella on oikeus saada osakseen erityistä suojelua, kun lapsi on sijoitettuna sijaishuoltoon. (Lsl 2007/417, 1§.) Mirjam Araneva (2016, 6) korostaa lapsen roolia sekä aktiivisena toimijana että erityisen suojelun kohteena. YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa (60/1991, artikla 3) todetaan, että kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuimen, hallintoviranomaisen tai lainsäädäntöelimen toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen oikeuksien julistus on vahva oikeudellinen instrumentti, joka asettaa valtiolle ja julkiselle vallalle ehdottomia juridisia velvoitteita. (Araneva 2016, 8.) Lapsikeskeisyyden periaatteita on korostettu lastensuojelussa jo pitkään (ks Hurtig 2006), on viimeaikaisten tutkimusten (ks de Godzinsky 2014; Toivonen 2017; Saastamoinen 2021) perusteella sen todettu toteutuvan edelleen heikosti. Suomi on saanut kesällä 2023 YK:n lapsenoikeuksien komitealta huomautuksen perhehoidon valvonnasta ja sen laiminlyönnistä. (Convention on the Rights of the Child 2023.)

Lapsen osallisuus vaatii lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä kiinnostusta, aikaa sekä mahdollisuutta luoda luottamuksellinen suhde lapseen. (Lsl 2007/417, 29§.) Suhdeperustaisella työskentelyotteella tarkoitetaan suoraa ja vuorovaikutteista työskentelyä lapsen ja perheen kanssa, missä pyritään aitoon kohtaamiseen ja dialogisuuteen. (Lahtinen ym. 2017, 17-18.) Lapsen osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen ovat keskeisiä ulottuvuuksia lapsen suotuisan kasvun ja kehityksen sekä hyvinvoinnin tukemisessa (Eriksson & Korhonen 2022a, 13). Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tieto lapsen hyvinvoinnista rakentuu suhteissa lapsen kokemustiedon ja hänen ympäristönsä kanssa, systemaattisesti, missä keskiössä on lapsi. (Eriksson & Korhonen 2022b, 18-19.) Lapsikeskeisyys on tärkeä osa monitoimijasta arviointia, missä lapsi tulee nähdä tiedollisena toimijana ja otetaan mukaan yhtenä toimijana työskentelyyn (Ruusunen & Koskinen 2022, 150).

Tiiviimpi ja kohtaava työskentely perheiden ja muiden toimijoiden kanssa vahvistaa lapsen asemaa perhehoidossa. (Alho ym. 2018, 89.) Perhehoidossa on monia samanaikaisia ja eritahtisesti toimivia systeemejä, niiden toimivuuden tukeminen on lapsen hyvinvoinnin vahvistamista. (Lahtinen ym. 2018, 113.) Eriksson ja Korhonen (2022b) toteavat sijoitetun lapsen hyvinvointia tukevan tekijänä olevan pysyvä ja lämmin suhde lapsen ja hoivaavan aikuisen välillä. Jotta tätä voidaan arvioida ja taata, tulee lapsikohtaisen valvonnan nivoutua tiiviisti osaksi sijaishuollon valvonnan kokonaisuutta ja sosiaalityöntekijän suhde lapseen on varmistettava riittävällä yhteydenpidolla. Valvonnan pohjana toimii suhdeperustainen työ, missä aito dialogisuus mahdollistuu. Lindahl ja Bruhn (2018) ovat tutkineet sijaishuollon sosiaalityön suhdeperusteisuutta Ruotsissa. Tutkimuksessa nousee esille lapsen ja sosiaalityöntekijän välisen suhteen olevan merkittävimpänä tekijänä lapsen kuntoutumisen kannalta. Gilligan (2000) on saanut myös samansuuntaisia tuloksia.

Lastensuojelun sijaishuoltoon luotujen laatukriteerien tarkoituksena on turvata lapsen oikeus laadukkaaseen sijaishuoltoon. Laatukriteerit pohjautuvat osittain perus- ja ihmisoikeussääntöihin sekä lastensuojelutoimintaa koskevaan kansalliseen lainsäädäntöön, korostaen lapsen edun näkökulmaa. (Malja ym 2019). Enroos ym (2017, 308) toteaa huostaanoton olevan yksi julkisen vallan vahvimmissa puuttumisista lasten ja vanhempien oikeuksien, velvollisuuksien ja vastuiden välisiin suhteisiin, on perusteltua vaatia vakaata, lasten oikeudet ja tarpeet kunnioittavaa huostassa olon aikaa. Perhehoidon ensisijaisuus, sen valvonta ja perheiden jälleenyhdistäminen ovat lakisääteisiä velvoitteita sosiaalityöntekijälle, mitkä edellyttävät työskentelyä biologisten vanhempien kanssa. Leena Rinne (2019) korostaa biologisten vanhempien mukaan ottamisen ja heidän vuorovaikutuksensa vahvistamisen sosiaalityöntekijän kanssa, olevan lapsen hyvinvoinnin kannalta huomioitava asia. Leena Valkonen (2014, 105-106) näkee perhehoitajan oman roolin ja lapsen biologisen vanhempien merkityksellisyyden ja roolin tiedostamisen ehtona yhteistyön sujumiselle.

2.3 Systeeminen työote sosiaalityöntekijän tukena valvonnan kontekstissa

Perhehoidon valvonnan ja riittävän tuen määrittelyn yhteydessä tulee arvioida ja kartoittaa sekä lapsen osallisuutta ja hyvinvointia perhehoitokodissa, että perhehoitajan valmiuksia vastata lapsen tarpeisiin. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja perhehoidon vastuutyöntekijän yhteisillä valvontakäynneillä arvioidaan lapsen sijaishuollon tavoitteita, lapsen sijaishuollon laatukriteereitä ja perhehoitajan valmiuksia vastata lapsen tarpeisiin, mutta myös verkoston näkemykset ovat tärkeitä lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Lapsen tullessa perhehoitoon, tulee hänen mukanaan

myös hänen verkostonsa ja perhehoitokodissa hänelle syntyy uusi verkosto. Perhehoidossa korostuvat suhteiden monisäikeisyys ja näiden verkostojen yhteensovittaminen, uudelleen rakentuminen sekä kunnioitus. Näiden asioista toteutuminen vaatii uudenlaisia työotteita vuorovaikutuksen vahvistamiseksi osasysteemien välillä, jotta lapsen oikeudet toteutuvat. Systemisen työotteen avulla voidaan saavuttaa lapsen, biologisten vanhempien, perhehoitajien ja perheiden ympärillä toimivien ammattilaisten työskentely suunnitelluksi, osallisuutta tukevaksi ja selkeästi koordinoituksi, mikä on perhehoidon lapsikohtaisessa valvonnassa ydintä. Kun osallisuus ja suunnitelmallisuus toteutuvat, voi verkostossa rakentua perheenjäsenten ja ammattilaisten kesken jaettu ymmärrys työskentelyn pohjaksi. Systemisen työotteen juurruttaminen sekä asiakastyön kontekstiin että verkostoihin mahdollistaa jaetun ymmärryksen säilymisen. (Civil ym. 2019.) Valvonnan näkökulmasta on tärkeää saada verkosto toimimaan samaan suuntaan, mikä edellyttää yhteistä tiedonmuodostusta. Valvonnan monipuolisuutta lisäävät lapsen, biologisten vanhempien ja verkostojen mukaan ottaminen yhteiseen arvioon, mikä vahvistaa lapsen oikeuksien toteutumista sekä riittävän tuen saantia. (Eriksson & Säles 2021.) Systemisen työotteen juurruttaminen sekä asiakastyön kontekstiin että verkostoihin, tukevat lapsen oikeuksien toteutumista.

Lastensuojelussa systemisen ja suhdeperustaisen työotteen vahvistaminen lapsen asioissa, vahvistaa myös lapsen perusoikeuksien toteutumista sekä mahdollistaa yhteisen arvion tekemistä että sitoutumista yhteiseen työskentelyyn lapsen eduksi. Systemisellä työotteella tarkoitetaan tiivistä, kohtaavaa työskentelyä perheen kanssa, missä käytetään perheterapeuttisia menetelmiä. Systemisessä työskentelyssä dialogisuus toimii yhteisen ymmärryksen muodostamisen välineenä (Aaltio & Isokuorti 2019, 13). Systeminen lähestymistapa ei poista lastensuojelun sosiaalityöntekijän virkavastuuta, eikä mitakaan lainsäädännön tuomia velvoitteita voi väistää (Alho ym. 2018, 89). Sosiaalityöntekijän on merkittävää tunnistaa lapsen etu kaikissa tilanteissa. (Schoch & Aeby 2022.) Perheterapeuttisen ja virkavastuun näkökulmien joustava yhdistäminen työssä edellyttää työntekijöiltä korkeaa eettistä ja ennakkoluulotonta menetelmällistä osaamista sekä arviointitaitoja ja vuorovaikutusosaamista (Alho ym. 2018, 89). Systemiseen työotteeseen kuuluvat reflektiivisyys ja asioiden ihmetteleminen mahdollistavat uusien näkökulmien syntymistä. Systemisellä työotteella voidaan vahvistaa myös objektiivisuutta asiakasprosessissa, mikä vahvistaa lapsen oikeuksien toteutumista. (Civil ym. 2019, 17.)

Perhehoidon valvonta koostuu useiden eri toimijoiden ja lapsen kanssa tuotetusta tiedosta, mikä vaatii yhteensovittamista ja yhteistä arviointia, mihin systeminen työote pohjautuu. Sosiaalityöntekijälle tulee paljon tietoa lapsesta erilaisina dokumentteina ja lisäksi tulee huomioida muilta toimijoilta ja

osallisilta tuleva tieto kokonaistilanteen jäsentymiseksi lapsen tilanteesta. Perhehoidon lapsikohtaisen valvonnan kannalta on merkityksellistä, että yhteisellä tiedolla pystytään paremmin vastaamaan mahdollisiin epäkohtiin. Epäkohtia voidaan ajatella poikkeamiksi sijaishuollon laadusta, joka näkyy lapsen arjen puitteina ja sisältöinä. (Eriksson & Korhonen 2022b, 12.)

3 PERHEHOIDON LAPSIKOHTAINEN VALVONTA TUTKIMUSTEN VALOSSA

Laura Säisänen (2020) on tutkinut, mistä sijaishuollon valvonta toimeksiantosopimussuhteisessa perhehoidossa koostuu sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että lapsen etua perhehoidossa tukee perhehoitajien sosiaalityöntekijöiltä saama tuki, perhehoidon toimijoiden selkeät roolit sekä sosiaalityöntekijän kyky yhdistää sosiaalityön tuen ja kontrollin rooli valvonnassa. Kati Saastamoinen (2021) on tarkastellut eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisuja tehtyjen kanteluiden perusteella. Lapsen sijaishuollon valvonnassa on kiinnitettävä erityisesti huomiota lapsen hoidon ja huolenpidon järjestämiseen, käytössä oleviin ja lapseen kohdistettuihin lastensuojelulain mukaisiin rajoituksiin sekä sijaishuollossa käytettäviin kasvatuserämenetelmiin. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on varmistettava lapsen asianmukainen kohtelu sijaishuolto paikassa. Jotta sosiaalityöntekijä voi varmistua lapsen oikeuksien toteutumisesta, on sosiaalityöntekijän tavattava lasta säännöllisesti. Sijaishuolto paikkaan tehtävillä valvontakäynnillä sosiaalityöntekijän tulee kuulla lasta henkilökohtaisesti. Lapsen ja sosiaalityöntekijän välinen luottamussuhde on merkityksellinen lapsen oikeuksia ja etua arvioitaessa. Riitta Laakso (2019) on tutkinut huostassa olevien lasten hyvinvointia ja sijaishuoltoon liittyvät kokemuksia, minkä perusteella sosiaalityöntekijä näyttäytyy lapsille kuitenkin varsin etäisenä. Sosiaalityöntekijän ja lapsen tapaamisille on tyypillistä asiakassuunnitelmakeskeinen orientaatio, jolloin luottamuksellisen suhteen syntymiselle on vain vähän mahdollisuuksia.

Charlotte Jaggar (2018) on kuvannut valvontatehtäviä perhehoidossa haastattelemalla sosiaalityöntekijöitä Englannissa. Tutkimuksessa nousi kolme teemaa perhehoidon valvonnasta; valvonnan vaikeus, epävarmuus suhteessa lapsen hyvinvointiin perheessä ja kuinka toimia ammattilaisena byrokraattisessa lastensuojelun systeemissä. Biehalin (2014) mukaan perhehoidossa tapahtuvan kaltoinkohtelun riskiä lisäävät puutteet perhehoitajien valintaan liittyvässä arvioinnissa sekä perhehoidon ohjauksessa ja valvonnassa. Hän kuvaa ”institutionaalisina epäonnistumisina” tilanteita, joissa perhehoidossa tapahtuvaa kaltoinkohtelua ei tunnisteta tai kehnosti tehdyn epäkohtaselvityksen päätteeksi lapsi on jäänyt asumaan turvattomiin olosuhteisiin. Myös yhdysvaltalaiset tutkijat DePanfilis ja Girvin (2005) ovat tehneet samansuuntaisia havaintoja. Heidän

havaintojen mukaan perhehoidossa tapahtuvaa kaltoinkohtelun riskiä nostavat sijaishuollon työkäytäntöjen (riittämätön valmennus ja valvonta), perhehoitajien elämäntilanteisiin liittyvien ongelmien (sairastuminen, parisuhdekriisi tai talousvaikeudet) ja lapsen psyykkisten ja fyysisten ominaisuuksien yhteisvaikutukset (Biehal 2014, 48–49; DePanfilis & Girvin 2005, 354.)

David Pålsson (2023) on tutkinut lastensuojelun perhehoidon valvontaa Ruotsissa. Ruotsissa valvonta on eriytetty, että perhehoitajilla ja lapsella on omat sosiaalityöntekijänsä. Tutkimuksessa on tunnistettu erilaisia valvontamenetelmiä. Ne jakautuvat enemmän tai vähemmän luottamukseen perustuvaksi huomaamattomiksi ja vahvistaviksi sekä valvontaan perustuvaksi kompensoiviksi ja häiritseviksi tekijöiksi. Luottamukseen perustuvassa huomaamattomassa valvonnassa lapsen ja perheiden sosiaalityöntekijät korostavat lapsen oikeutta tavalliseen perhe-elämään. Kasvatuksen katsotaan olevan yksityinen asia. Vahvistavassa lähestymistavassa perheen sosiaalityöntekijällä on ohjauksellinen ote ja lapsen sosiaalityöntekijällä hoivaava ote. Valvontaan perustuvassa kompensoivassa lähestymistavassa perhehoidon sosiaalityöntekijä näkee perhehoidon palveluna. Oletuksena on, että perhehoitaja pystyy vastaamaan lapsen tarpeisiin. Lapsen sosiaalityöntekijä keskittyy ammattilaisten välisen työn koordinointiin sekä suhteiden ylläpitämiseen. Häiritsevällä valvonnalla tarkoitetaan perheen sosiaalityöntekijän kohdistamia vaatimuksia sekä hoidollisia velvoitteita perheille. Lapsen sosiaalityöntekijälle jää lapsen hoidon varmistaminen. Valvonnan lähestymistavat merkitsevät eritasoista osallistumista hoitoon ja vaihtelevat sen mukaan, miten valvonta nähdään. Keskustelussa keskitytään erityisesti erilaisten valvontamenetelmien mahdollisiin vaikutuksiin sijaishuoltopalveluun. Tämä tutkimus paljastaa vaikeudet, jotka liittyvät yksityisen ja julkisen alueen välissä sijaitsevan palvelun valvontaan. Valvonta on pääosin eriytettyä ja lähestymistavat vaihtelevat merkittävästi sijaishuollon korostamisessa yksityisenä perheenä tai julkisena palveluna. Pålsson korostaa, että sosiaalityön näkökulmasta on tärkeää pohtia lähestymistapojen vaikutuksia sijaishuollon sisältöön ja lapsen tarpeisiin.

4 TUTKIMUSASETELMA

4.1 Tutkimuskysymykset ja yhteiskehittämisen orientaatio

Lopputyöni tutkimuskysymyksinä ovat seuraavat:

- Millaisin keinoin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valvoo/ arvioi toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidossa lapsen edun toteutumista yhdessä lapsen, perhehoitajien ja biologisten vanhempien kanssa?
- Millaisia rakenteita tulisi luoda sosiaalityöntekijän tueksi toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidon valvontaan?

Tutkimuskysymysten kautta pyrin rakentamaan Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueelle toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidon lapsikohtaista valvontamallia työväliseinäen ja kehittämissuosituksia. Tutkimusaineistoni koostuu perhehoidon työryhmän valvontaa koskevista asiakirjoista, työrukkasen asiakirjoista sekä valvontatyöryhmän linjauksista koskien perhehoidon osuutta. Edellisten lisäksi haastattelin kahta lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijää teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelun tarkoituksena on tarkentaa ja syventää esiinnoitettuja asioita koskien perhehoidon valvontaa. Valitsin teemahaastattelun haastattelumenetelmäksi, koska halusin haastateltavien tuottavan vapaasti asioita. Teemahaastattelu mahdollistaa myös vapaamman keskustelun teeman ympärillä ja keskittymisen mahdollisten haasteiden ja menetelmien pohtimiseen. Toisaalta myös kehittämistyön aihe ja aineiston analyysimenetelmä tuki teemahaastattelun valintaa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47-48.) Litteroin haastattelut tutkimusaineiston analyysiä varten.

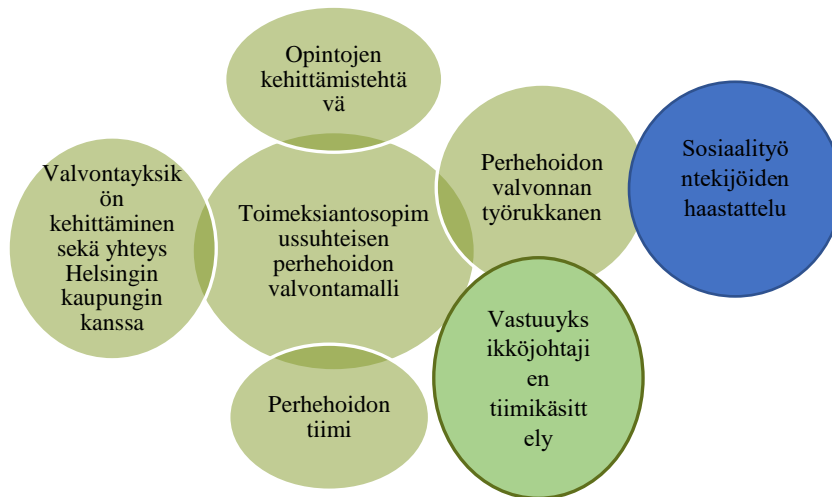
Teoreettisessa taustoituksessa hyödynsin Tampereen yliopiston tietokantoja sekä Google Scholar hakukoneen materiaaleja. Etsin tietoa tietokannoista hyödyntäen seuraavia hakusanoja ”child protection”, ”family care”, ”supervision”, ”children rights” ja ”relationship-based” sekä näiden yhdistelmiä.

Lopputyötäni toteutin yhteiskehittämisen periaattein käytäntötutkimuksen orientaatiolla, missä hyödynnän ja tutkimuskirjallisuutta että kehittämissuhteissa tuotettua tietoa koostaen niistä valvonnan mallia. Käytäntötutkimuksen orientaatiolla tarkoitetaan tutkijoiden, ammattilaisten ja asiakkaiden yhteistoimintaa. (Palsanen & Kääriäinen 2016, 186.) Satka ja kumppanit (2005, 11–12) ovat löytäneet käytäntötutkimukselle viisi kuvaavaa ominaisuutta. Käytäntötutkimuksessa tutkimuksen aihe ja tutkimusongelma liittyvät sosiaalialan käytäntöihin ja niihin on kiinnitettävissä erityisiä tietokäsityksiä ja uudenlaisia tiedon tuottamisen tapoja. Käytäntötutkimuksen yhteys sosiaalialan kehittämistyöhön on kiistaton. Käytäntölähtöisyyteen liittyy asiakastyötä tekevien asiantuntijoiden tiedon hyödyntäminen käytäntötutkimuksessa, jolloin uusien innovatiivisten menetelmien ja metodien kehittäminen mahdollistuu. Kaikki sosiaalialan toimijat osallistuvat tiedon tuottamiseen ja asiantuntijat toimivat tiedonkantajina sekä käytäntötutkimus toimii marginaalissa

olevien ihmisten äänenä. (Saurama ym. 2007, 39.) Sosiaalityön käytännön entistä tiiviimmällä liittämällä käytäntötutkimukseen varmistetaan sosiaalityön toiminnan ja tutkimuksen kehittyvän lain ja ennen kaikkea olemassa olevien toimintakäytäntöjen puitteissa. Lopputyöni aihe on noussut sosiaalityön käytännön tarpeesta. Ottamalla sosiaalityön asiakastyön asiantuntijoita mukaan tiedon tuottamiseen, varmistetaan, ettei hukata merkittävää kokemusperäistä tietoa. Käytäntölähtöisen tiedonmuodostuksen katsotaan edistävän sosiaalityön ammatillisen identiteetin vahvistumista ja motivoitumista omaan työhön. (Saurama ym. 2007, 39.) Käytäntötutkimuksessa on kyse tehtäväorientoituneesta tutkimuksesta tai tutkimusprosessista, jonka lopputuloksen tulisi olla sellainen, että se avaa prosessiin osallistuville toimijoille uutta ymmärrystä ja näkökulmaa kehittämisen kohteena olleeseen ilmiöön tavalla, joka edistää hyvinvointia, osaamista ja ilmiön hallintaa (Satka ym. 2016, 22).

Yhteistutkimuksessa työntekijät ja asiakkaat asettuvat yhdessä tasavertaisina kumppaneina tutkiskelemaan asioita, joihin heillä on yhteinen intressi. Dialogisuus toimii ajattelun prosessina, missä yhteisen ja moniäänisen syvällisen perehtymisen kautta syntyy uusi ymmärrys käsiteltävästä asiasta. (Strandman & Palo 2017,140.) Tutkiminen nähdään tässä yhteisenä ilmiöiden ja asioiden pohdintana, ei akateemisesti määriteltynä tutkimuksena. (Palsanen 2013, 8, 12.) Käytäntötutkimukseen liittyy osallistumisparadigman ajatus, missä asiakkaiden osallistumisen hyvinvointipalveluiden kehittämiseen ajatellaan parantavan kehittämistuloksia sekä edistävän yhteiskunnan demokratisoitumista ja palvelunkäyttäjien kokemusta kuulluksi tulemisesta. (Muurinen 2019,46.) Työrukkasen toiminta perustuu yhteiskehittämiseen ja dialogisuuteen, jossa ammattilaisten on kyettävä luopumaan rutinoituista, toiminnan tarkoitusta ja etenemistä koskevista perusoletuksista sekä vuorovaikutustyyleistään. Asiakkaiden osallistumisen kehittämistyöhön onkin havaittu paitsi avaavan ammattilaisille uusia näkökulmia, myös vahvistavan asiakkaiden oikeudenmukaisempaa kohtelua. (Hietala, Kinnunen, Kauppinen & Karjalainen 2018, 8.)

Valvontamallin kehittäminen on osa lopputyötäni, mitkä kiinnittyvät vahvasti alla olevat yhteiskehittämisen osa-alueet (kuvio 2).

Kuvio 2: Yhteiskehittämisen osa-alueet

Lopputyöni aloittaminen kytkeytyy Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen kehittämisvaiheeseen, missä kehitetään hyvinvointialueen omaksi maakunnalliseksi toiminnaksi perhehoitoa ja ohjauksen ja valvonnan yksikköä. Lisäksi on käyty neuvotteluja ohjauksen ja valvonnan yksikön roolista perhehoidon lapsikohtaisessa valvonnassa. Yhteistyötä on tehty myös Helsingin kaupungin kanssa perhehoidon lapsikohtaisessa valvonnassa sekä ohjauksen ja valvonnan yksikön kehittämisessä. Perhehoidon tiimi on ollut kehittämässä toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidon kokonaisuutta ja siihen liittyvää valvontaa. Olennaisena osana kehittämistehtävääni on ollut vastuuyksikköjohtajien tapaamiset, missä on käsitelty kehittämistehtävästäni nousevia asioita ja luotu suuntaviivoja kehittämiselle.

4.2 Aineiston muodostaminen yhteiskehittämisen metodilla ja aineiston analyysi

Lopputyötäni lähdin työstämään alusta alkaen yhteiskehittämisen keinoin, mihin on osallistunut organisaation esimiehiä, työntekijöitä ja asiakkaita. Lopputyöni aineiston hankintaa varten perustin työrykkäsen, missä mukana olivat lisäksi, Tulevaisuuden sotokeskus-hankkeen edustaja, lapsen asioista vastaavia sosiaalityöntekijöitä ja perhehoidon sosiaalityöntekijöitä sekä hyvinvointialueelta että yksityiseltä puolelta, perhehoitaja sekä biologinen vanhempi. Työrykkyä kokoontui ajallisesti syyskuusta 2022 tammikuuhun 2023 välisen aikana neljä kertaa. Yksittäinen työpaja kesti keskimäärin kaksi tuntia etäyhteyksien avulla. Työpajoihin osallistui seitsemästä kymmeneen henkilöä. Osallistuin työpajaan sekä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän että lopputyöntekijän rooleista. Yhdessä kokoontumisessa oli mukana myös Pesäpuu ry:n edustajat.

Työrukkasen toiveesta heidän tarkoituksenaan on työstää pienten lasten kanssa omat lapsikohtaiseen perhehoidon valvontaan koskevat suositukset Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueelle. Työrukkasen tarkoituksena on yhdessä osallistujien kanssa nostaa esille hyviä ja kehitettäviä kohtia valvonnan eri muodoissa sekä kehittää perhehoidon valvonnan mallia ja menetelmiä, tuoden esille tärkeitä näkökulmia kunkin omasta näkökulmasta. Tietoisesti jätin työrukkasesta lapsen/nuoren roolin, koska juuri valmistunut Kysy- ja kuuntele-hankkeen tulokset tuovat kattavasti esille heidän näkökulmaansa. Lisäksi Pesäpuun ry:n työskentelyn avulla saadaan paikallisten lasten ja nuorten näkökulmaa esille. Työrukkasen muistiota piti Tulevaisuuden sote-keskuksen työntekijä, joka toimi fasilitaattorin tehtävissä kanssani. Työpajoissa palattiin aina edelliseen muistioon ja palauteltiin näin ajatuksia edelliseen kertaan. Työrukkasen työskentely oli aktiivista, kunnioittavaa ja tuotiin esille erilaisia näkökulmia.

Ensimmäinen työpaja alkoi lopputyöni aiheen avaamisella ja ryhmän pelisääntöjen sopimisella. Yhteiskehittäminen oli pääsääntöisesti tuttua kaikille osallistujille, mutta laajemmalla kokoonpanolla vieraampaa. Työpajat olivat sisällöllisesti jaettu valvonnan eri vaiheitten mukaan; ennakkolliseen, suunnitelmalliseen ja reaktiiviseen. Ensimmäisen työpajan varsinainen tarkoituksena oli luoda yhteiskuvaa siitä, mitä valvonta on. Ensimmäisen työpajan teemana oli ennakkollinen valvonta, mitä käsiteltiin seuraavien kysymysten kautta; mitä hyviä toimivia asioita liittyy ennakkolliseen valvontaan, mikä haastaa tällä hetkellä, mitä pitää toteutua lapsen oikeudet huomioiden ja millaisia työvälineitä on käytössä. Ennakollinen valvonta tarkoittaa perhehoitajien tilanteen, sopivuuden ja taustojen selvittelyä. Sekä ennakkollisen ohjauksen että valvonnan tavoitteena on varmistaa lasten hyvinvoinnin turvaamisen edellytykset. Toimeksiantosopimussuhteisessa perhehoidossa ennakoon tapahtuva ohjaus ja valvonta kytkeytyvät olennaisesti perhehoitajien rekrytointiin ja ennakkovalmennukseen. (Hoikkala ym 2017, 17.)

Ensimmäisen työrukkasen kokoontumisen teemaa jatkettiin myös toisen kerran alussa. Toisessa työrukkasen kokoontumisessa teemana oli suunnitelmallinen valvonta, mitä käsiteltiin seuraavien kysymysten pohjalta; mitä hyviä toimivia asioita liittyy suunnitelmalliseen valvontaan, mikä haastaa tällä hetkellä, mitä pitää toteutua lapsen oikeudet huomioiden, millaisia työvälineitä on käytössä. Toimeksiantosopimussuhteisessa perhehoidossa suunnitelmallinen valvonta tarkoittaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän säännöllisiä käyntejä perhekodissa ja perhehoidossa olevan lapsen tapaamisia. (Hoikkala ym 2017, 17.) Suunnitelmallisen valvonnan merkittävänä tekijänä on myös riittävän tuen varmistaminen perhehoidossa. Eriksson ja Säles (2021, 54) ovat luokitelleet perhehoitajan valmiuksia seuraavasti: kykyä suojella ja hoivata perheeseen sijoitettua lasta, kykyä

tukea perheeseen sijoitetun lapsen yksilöllistä kehitystä ja kykyä turvata hänelle tärkeiden läheisten ihmissuhteiden jatkumista ja toteutumista. Lisäksi valvontakäynnillä tulisi selvittää perhehoitajan kykyä vastata lapsen tarpeisiin, toimia lapselle luotettavana aikuisena sekä selvittää perhehoitajan kykyä tehdä yhteistyötä lapsen asioissa. Erityistä huomioita kiinnitetään perhekodin henkiseen ilmapiiriin ja lapsen tasavertaiseen asemaan perhekodin muihin jäseniin nähden (Eriksson & Säles 2021, 54).

Työrukkasen kolmas kokoontuminen käsitteli reaktiivista valvontaa, mitä käsiteltiin seuraavien kysymysten pohjalta; mitä hyviä toimivia asioita liittyy reaktiiviseen valvontaan, mikä haastaa tällä hetkellä, mitä pitää toteutua lapsen oikeudet huomioiden, millaisia työvälineitä on käytössä. Reaktiivinen valvonta aktivoituu epäkohdan esiin tullessa joko ilmoituksella tai tarkistuskäynnillä. Puhutaan viranomaisvalvonnasta, joka aktivoituu tilanteissa, joissa on kyse mahdollisen epäkohdan selvittelystä. Työrukkasessa ja sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa nousi keskustelua siitä, mikä on kenenkin rooli prosessissa, miten kytkeytyy esimiestasoon sekä valvontakoordinaattien rooleihin. Lopputyöni tärkeys tuli esille työrukkasten ja sosiaalityöntekijöiden keskusteluissa, kun lähdettiin pohtimaan reaktiivisen valvonnan asioita ja prosessia. Pohdinnassa nousi esille erilaisia vaihtoehtoja kenelle valvonta kuuluisi ja ketä valvontatapahtumassa tulisi olla. Lapsen asioista vastaavat sosiaalityöntekijät olisivat helposti siirtämässä valvontatehtävää muille, kuten esimiehille tai perhehoidon sosiaalityöntekijälle. Sosiaalityöntekijät kokivat tehtävän epämiellyttävänä ja vaikeana. Erityisesti valvontatehtävän jälkeen luottamuksen rakentaminen uudelleen on haastavaa.

Viimeiselle kerralle olin koonnut työrukkasesta nousseita asioita perhehoidon valvonnan vaiheista taustateorioihin suhteutettuna ja muutamia tarkentavia kysymyksiä. Vaiheiden kautta oli tarkoitus vielä käydä teemoja läpi sekä koota ajatuksia teemoista. Kokoontumisen haasteena oli teamsin ”kaatuminen”, joten päädyin toteuttamaan tapaamisen sähköpostiviestillä, jolloin jokaisella osallistujalla oli mahdollisuus kommentoida jäsenystä ja millaisia uusia tai tarkentavia ajatuksia siitä nousi. Yksittäiset vastaajat kommentoivat koontia selkeyttä sekä pitivät aihetta erityisen tärkeänä. Erillisillä lapsen asioista vastaavien sosiaalityöntekijöiden haastatteluilla oli tarkoituksena tarkentaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolia sekä mahdollisia työvälineitä suhteessa valvontaan sekä tuoda tutkimukseen sosiaalityöntekijän näkökulmaa.

Lopputyöni aineiston analysoin aineistolähtöisellä sisällönanalyysimenetelmällä. Sisällön analyysi lähtee analyysiyksikön valinnalla, joka voi olla ajatuskokonaisuus, lause tai yksittäinen sana (Elo ym 2022, 2019). Analyysiyksikköni oli perhehoidon valvonta. Sisällönanalyysiin lähdin aineiston

Yhteisen palaverin jälkeen jatkoin työstämistä ja käytännön prosessin miettimistä. Lastensuojelun ja perhehoidon esihenkilöille lähetettiin mallin ensimmäinen versio lähetty luettavaksi joulukuussa 2023 ja siitä ollut yhteinen kokoontuminen 22.2.2024, missä paikalla oli myös lakimies. Tämän pohjalta tehdyt tarkennukset on annettu Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueelle 24.2.2024.

4.3 Eettiset kysymykset

Lopputyössäni noudatin hyvän tieteellisen käytännön periaatteita; rehellisyyttä huolellisuutta, tarkkuutta sekä eettisesti kestäviä tiedonhankinta käytäntöjä. Kehittämisosiossani kunnioitin osallistujan itsemääräämisoikeutta, yksityisyyttä sekä tietosuojaa. Tutkimuseettisesti tutkimuksen yhtenä vaatimuksena on, että tutkimukseen osallistuva henkilö oikeasti tietää, mihin suostumuksensa esittää. Työrukkaseen kutsuttiin osallistujia johtavien sosiaalityöntekijöiden kautta menneellä kirjeellä, jotka olivat kohdennettu lapsen asioista vastaaville sosiaalityöntekijöille sekä perhehoidon sosiaalityöntekijöille. Kutsussa avattiin tutkimuksen tarkoitus, aineiston käyttötarkoitusta sekä kehittämistehtävää. Osallistujilla on ollut mahdollisuus kieltäytyä osallistumisesta, koska ilmoittautuminen ryhmään on osoitettu minulle. Menettelytavalla halusin poistaa pakollisuuden tai ”esimiehen käskystä-tunteen”. Myös perhehoitajalle ja huostaanotetun lapsen vanhemmalle on esitetty kutsu ja siinä mahdollisuus avoimesti myös kieltäytyä. Tutkimuslupia haettiin Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueelta ja yksityisiltä palveluntuottajilta. Tutkimusluvut saapuivat syksyn 2022 aikana. (Hirsjärvi ym 1997, 28.)

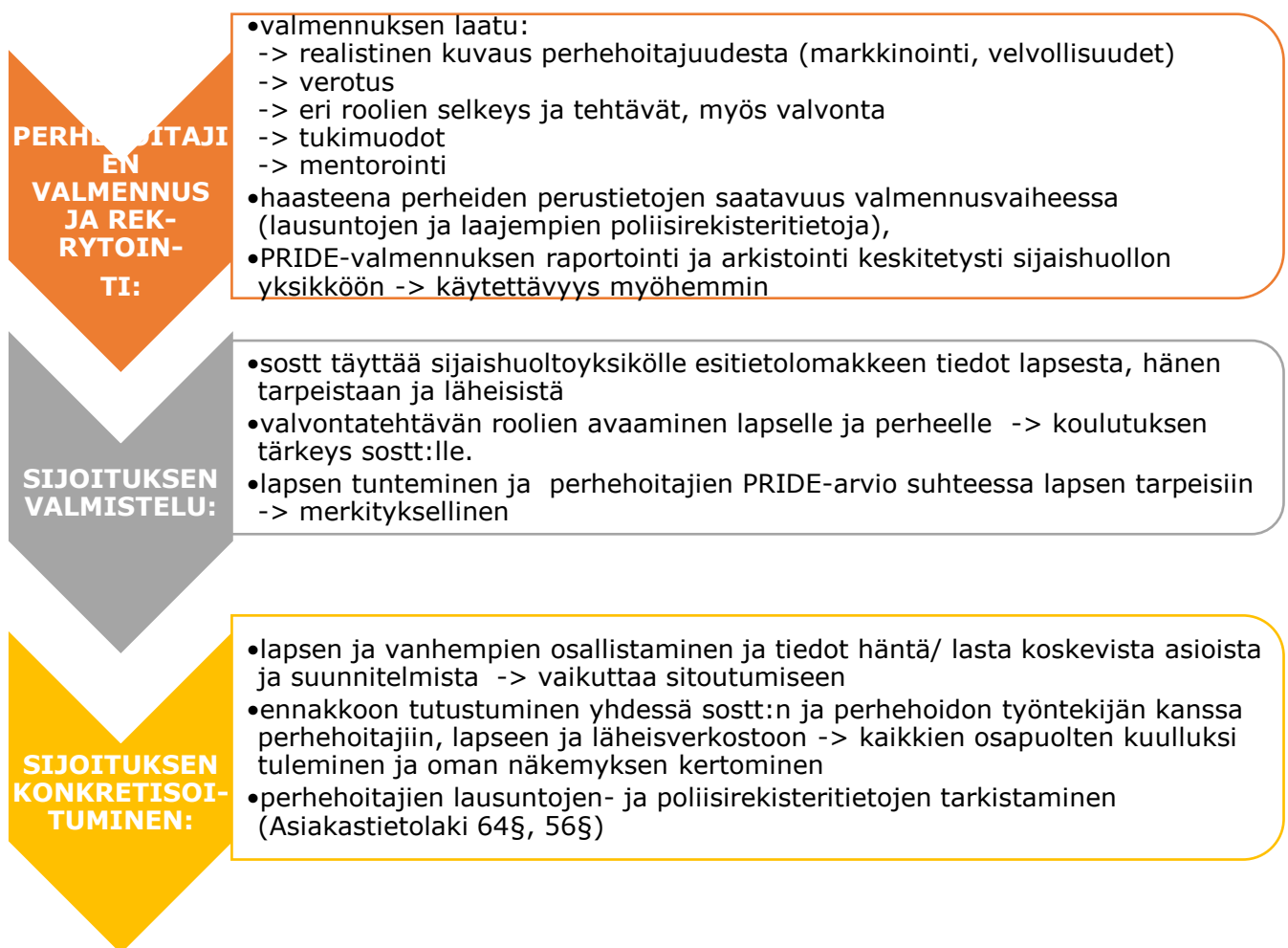
Työrukkaseen osallistui asiakkaita heidän kokemuksineen. Vaikka tutkimukseni huostaanotetun lapsen vanhempi ei ollut hyvinvointialueen asiakas, liittyy asiakkaan ja työntekijän suhteeseen aina valta-asetelma. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista. Osallistujilla oli mahdollisuus kieltäytyä ryhmässä toimisessa. Lisäksi työrukkasessa on korostettu jokaisen tasa-arvoista kohtelua, jokaisen tiedon tärkeyttä sekä luottamuksellista ilmapiiriä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019.)

Tutkimuksessa osallistuttiin yhteistutkimuksen periaattein. Tutkimuksessa häivytetään tunnistetiedot, ettei tutkimukseen osallistuneita henkilöitä tunnisteta. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue on maantieteellisesti laaja-alue, mikä auttaa vähentämään riskiä osallistujien tunnistamista. Tutkimuskysymykset on muotoiltu niin, ettei osallistujaa tunnista. Hannele Forsberg (1998) nostaa oman työkentän vaarat, kuten tutkijan omien tulkintojen tekeminen ja konstruktoiden tekeminen. Tutkimuksessani kiinnitin erityistä huomiota oma roolini osallistujana/ tutkijana, haastattelija sekä sosiaalityöntekijä.

5 TOIMEKSIAITOSOPIMUSSUHTEISEN PERHEHOIDON VALVONNAN MALLINNUS

5.1 Ennakollinen valvonta

Ennakollisella valvonnalla tarkoitetaan perhehoitajien tilanteen, sopivuuden ja taustojen selvittelyä. Ennakollisen ohjauksen ja valvonnan tavoitteena on varmistaa lapsen hyvinvoinnin turvaamisen edellytykset. Toimeksiantosopimussuhteisessa perhehoidossa ennakkoon tapahtuva ohjaus ja valvonta kytkeytyvät olennaisesti perhehoitajien rekrytointiin ja ennakoivaksi valmennukseen. (Hoikkala ym 2017, 17.) Lopputyössäni perhehoidon lapsikohtaisesta valvonnasta vastaa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, perhehoidon vastuutyöntekijä vastaa perhehoidon tuesta ja ohjauksesta sekä raportoi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle perheen tilanteesta. Perhehoitaja toteuttaa julkista hallintotehtävää välttämättömillä tiedoilla (ks Julkisuuslaki 36§ 3 mom).

Kuvio 4: Ennakollinen valvontaprosessi

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen ennakkolisessa valvontaprosessissa korostuvat valvonnan kannalta olennaisina kohtina perhehoitajien rekrytoinnin ja valmennuksen laadun merkitys, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän sijoituksen valmistelu lapsen, perheen ja uuden perhehoitokodin kanssa sekä sijoituksen konkretisoituminen. Perhehoitajien rekrytointiin ja valmennukseen kuuluvat perhehoitajien valmennuksen laatu; realistinen kuvaus perhehoitajan arjesta rekrytoinnissa ja ennakkovalmennuksessa. Ennakkovalmennuksen merkitys on huomattava perhehoitajan vahvuuksien ja haasteiden tunnistamisessa. Ennakkovalmennuksessa korostetaan perhehoitajuuden olevan julkinen hallintotehtävä. Ennakkovalmennuksessa korostetaan tuen saamista ja sen velvollisuutta ottaa vastaan lapsen kasvatus- ja kehitystehtävässä. Osana ennakkollista valmennusta käydään läpi myös taloudellisia etuuksia, kuten verotusta. Valvonnan näkökulmaa on tärkeää korostaa jo valmennuksen aikana, sekä avoimuuden ja vuorovaikutuksellisuuden merkitystä toimijoiden välillä. Perhehoitajien ennakkovalmennuksen kannalta riittävien taustatietojen (poliisirekisteritiedot) saaminen haastaa valtakunnallisesti. Edelleen perhehoitajien ennakkovalmennuksessa tulee korostaa poliisirekisteritietojen ja muiden sijoituksen kannalta tarpeellisten tietojen pyytämistä siinä vaiheessa, kun lasta oltaisiin sijoittamassa heille. Perhehoitajien loppuraporttien yhteinen arkistointi ja sosiaalityöntekijän mahdollisuus tutustua niihin on merkityksellistä lapsen tarpeisiin sopivan perheen löytämisessä.

Työrukkasessa ja myöhemmin myös vastuuyksikköjohtajien tapaamisessa korostettiin esitietolomakkeen käyttämistä pyrittäessä löytämään lapselle oikeanlaista perhettä. Esitietolomakkeen täyttää lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja toimittaa sen perhehoidon yksikölle. Sosiaalityöntekijän laaja-alainen sijoitettavan lapsen tunteminen on merkityksellistä onnistuneen perhehoitokodin löytymisessä. Myös sosiaalityöntekijän tietoisuutta valvontavastuustaan tulee pitää yllä säännöllisillä koulutuksilla. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella oli ensimmäinen koulutus marraskuussa 2023, minkä jälkeen koulutusta tulisi pyrkiä pitämään säännöllisesti muutaman vuoden välein.

Ennen sijoitukseen konkretisoitumista on lapsen ja vanhempien tärkeä tutustua perhehoitokotiin., mikä karsisi ennakkoluuloja. Yhteinen tietojen vaihtaminen ja omien näkökulmien kertominen vaikuttavat lapsen sitoutumiseen ja vanhempien lupaan sitoutua perhehoitajiin. Luottamuksen rakentamisen kannalta tutustuminen ja suhdeperustaisuuden rakentaminen on tärkeää, millä luodaan myös yhteistä ymmärrystä. Sosiaalityöntekijän tulee ennen varsinaista sijoituspäätöstä tarkastaa perhehoitajien taustat pyytämällä poliisitiedot, sosiaalihuollon lausunnot sekä mahdolliset muuta

tarvittavat lausunnot. Näiden tarkoituksena on varmistaa lapsen edun mukainen sijaishuolto paikka. (Asiakastietolaki 56§, 64§.)

5.2 Suunnitelmallinen valvonta

Suunnitelmallisella valvonnalla tarkoitetaan toimeksiantosopimussuhteissa perhehoidossa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän säännöllisiä käyntejä perhekodissa ja lapsen tapaamisia. (Hoikkala ym 2017, 17.) Suunnitelmallisen valvonnan merkittävänä tekijänä on myös riittävän tuen varmistaminen perhehoidossa.

Kuvio 5: Suunnitelmallinen valvontaprosessi

Suunnitelmallisessa valvonnassa on tehtäviä sosiaalityöntekijälle, perhehoidon vastuutyöntekijälle sekä biologisille vanhemmille ja yhteistyökumppaneille. Sosiaalityöntekijän tehtävinä suunnitelmallisessa valvonnassa ovat lapsen säännölliset tapaamiset yksin, lapsen ja vanhemman asiakassuunnitelmat sekä yhteiset valvontakäynnit perhehoidon vastuutyöntekijän kanssa. Tehtävänä on osallistua lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmaan sekä vastata muista lastensuojelulain mukaisista tehtävistä. Sosiaalityöntekijän tehtävistä valvontaan liittyen on koottu check-lista valvontamallin suhdeperustaisiin työvälineisiin.

Perhehoidon vastuutyöntekijän tehtävänä on valmistella perhehoitajille toimeksiantosopimus, perhehoitajien tuen suunnitelma ja varmistaa riittävä tuki perhehoitajille, tehdä lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelma yhdessä lapsen verkoston kanssa, perhehoitajien reflektiivisyyden vahvistaminen sekä tiivis yhteistyö lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Perhehoidon vastuutyöntekijän rooli on vahvistaa perhehoitajien tiedonmuodostamista lapsen elämäntilanteesta ja avata lapsen kokonaiselämäntilanteen kannalta olennaisia asioita. Dialogisuus ja suhdeperustaisuus työskentelyn lähtökohtina auttavat myös yhteisessä tiedonmuodostuksessa.

Lapsen biologisten vanhempien ja muiden lapsen verkostossa olevien läheisten/ viranomaisten rooli perhehoidon valvonnassa on tärkeä yhteisen tiedonmuodostuksen kannalta osana systeemistä työskentelyotetta. Biologisten vanhempien roolin vahvistaminen yhteistyövanhemmuudessa perhehoitajan kanssa, mahdollistaa heidän sitoutumistaan lapsen kokonaiselämäntilanteen vahvistamiseksi. Tämä tukee myös perheen jälleenyhdistämistä.

5.3 Reaktiivinen valvonta

Reaktiivinen valvonta aktivoituu epäkohdan esiin tullessa joko ilmoituksella tai tarkistuskäynnillä. Puhutaan viranomaisvalvonnasta, joka aktivoituu tilanteissa, joissa on kyse mahdollisen epäkohdan selvittelystä.

Kuvio 6: Reaktiivinen valvontaprosessi

Perhehoidon valvonnan tarkastuskäynnillä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä johtaa käyntiä antaen aluksi selvityksen asian vireille tulosta sekä avaa epäkohdan huomioiden lapsen edun. Tämän jälkeen keskustellaan yhteisesti asiasta, missä kaikilla mahdollisuus tuoda omat näkökulmansa. Näiden pohjalta tehdään yhteinen ongelmanmäärittely, ja siirrytään keskustelemaan

ratkaisuvaihtoehtoista. Keskustelun pohjalta vastuuyksikköjohtajan/ palveluyksikköjohtajan kirjaa yhteisen suunnitelman jatkotoimenpiteeseen (tuet, muutostarpeet) tai välittömät toimenpiteet, esimerkiksi voiko perhehoitokoti jatkaa toimintaa, miten seuranta tapahtuu ja ketkä siihen osallistuvat sekä tiedottamisesta esimerkiksi biologisille vanhemmille. Tarkastuskäynti arkistoidaan joko lapsen papereihin tai yhteiseen arkistointiin, riippuen epäkohdasta. Tarvittaessa arkistoinnin paikasta pohditaan yhdessä työntekijöiden kesken, huomioiden perhehoitajien tiedonsaantioikeudet.

Jatkotyöskentelyn/ seurantakäynnin alussa käydään läpi edellinen pöytäkirja sekä vaaditut toimenpiteet, joiden pohjalta tehdään yhteinen arviointi asetettujen muutostavoitteiden saavuttamisesta sekä tarvittaessa uudet suunnitelmat. Jatkotyöskentelystä/ seurantakäynnistä tehdään raportin kirjaus sekä lähettäminen asianosaisille, tiedottamisesta vastaa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Jatkotyöskentelyn / seurantakäynnin jälkeen on tärkeää yhteinen jälkikäsitely perhehoitajien, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja perhehoidon vastuutyöntekijän kanssa.

5.4 Työrukkasen yhteenveto suhteutettuna valvonnan taustateoriaan

Työrukkasesta nousseista asioista olen koonnut alla olevaan taulukkoon perhehoidon valvonnan taustateorioita suhteessa valvonnan eri vaiheisiin.

Taustateoriat/ Valvonnan vaiheet keinoineen	Ennakollinen valvonta	Suunnitelmallinen valvonta	Reaktiivinen valvonta
Lapsen oikeudet	<ul style="list-style-type: none"> - lapsen osallisuuden vahvistaminen perhehoitokotiin tutustumisessa - esitietolomake lapsesta ja hänen verkostostansa 	<ul style="list-style-type: none"> - epätietoisuus valvontavelvollisuudesta - valvonnessa huomiota perheen ilmapiiriin, vuorovaikutukseen ja lapsen kokemukseen - sosiaalityöntekijän ja lapsen tapaamiset satunnaisia - hoito- ja kasvatussuunnitelman tekeminen sekä sosiaalityöntekijän tehtävät 	<ul style="list-style-type: none"> - lapsen osallisuus valvonnessa
Suhdeperustaisuus	<ul style="list-style-type: none"> - biologisten vanhempien osallisuus perhehoitokotiin tutumisessa - lapsen kunnioitus 	<ul style="list-style-type: none"> - sosiaalityöntekijän suhdeperustainen työote - yhteinen tiedontuottaminen suunnitelmien ja päätösten perustana 	<ul style="list-style-type: none"> - sensitiivisyys ja luottamus, - moniäänisyys, yhteinen tiedonmuodostus
Sijaishuollon laatuksiteerit	<ul style="list-style-type: none"> - PRIDE-valmennus toimiva, puutteena verotus, keskitetty arkistointi, rekisteritiedot - mentorointi - sijaishuollon keskitetty asiakasohjaus 	<ul style="list-style-type: none"> - valvontavelvollisuudessa epätietoisuutta - perhehoitokodin riittävä tuki 	<ul style="list-style-type: none"> - epäkohtaan puuttuminen välittömästi - sosiaalityöntekijälle tuki valvontaan/ konsultaatio apu-> tasalaatuisuus - sijoituksen jälkeinen tuki perhehoitajille

Taulukko 2: Työrukkasen löydökset suhteessa taustateoriaan

Lopputyössäni nousi esille valvonnan taustalla olevia teorioita. Työrukkasessa työntekijät näkivät valvonnan taustalla olevaksi arvoperustaksi ja omaa työtä ohjaavaksi tekijöiksi lapsen oikeudet ja suhdeperustaisuuden. Työrukkasessa nousi huolta lasten osallisuudesta valvonnassa. Lapsen oikeuksien näkökulmasta lapsen osallisuus kytkeytyy osaksi sosiaalityöntekijän työmäärään ja kohtaavaan työhön käytettävään aikaan.

” Sosiaalityöntekijä toimii niin kuin lapsen asian ajajana ” (H2)

*”...kyllä mä haluaisin tavata lapsia kolme neljä kertaa vuodessa, vaikka kahvilla..”
(H1)*

Ennakolliseen valvontaan kuuluu olennaisesti lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän rooli esitietojen antajana lapsesta. Työrukkasen osallistujissa herätti keskustelua yhteisen lomakkeen puuttuminen, minne voisi kerätä tietoa perhehoitoa tarvitsevasta lapsesta, hänen tarpeistaan ja läheisistään. Ennakkotietojen saaminen on merkityksellistä oikean sijaishuoltopaikan löytämiseksi. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijän on tunnettava sijoitettava lapsi verkostoineen, jotta pystytään yhteistyössä perhehoidon yksikön kanssa valitsemaan parhaan mahdollisen perheen. Työrukkasessa todettiin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän luottavan paljon perhehoidon yksikön arvioon perheen sopivuudesta. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee tutustua perhehoitajien PRIDE-valmennuksen loppuraporttiin. Lisäksi tehdä yhteinen tutustumiskäynti perhehoitokotiin lapsen ja biologisten vanhempien kanssa. Tämä mahdollistaa biologisen perheen olevan alusta alkaen mukana omine kokemuksineen.

Lapsen oikeuksien näkökulmasta valvontavelvollisuuden ja -vastuun epäselvyydet olivat huomattavat valvonnan eri muodoissa. Valvontaan liittyvät hyvinvointialueen rakenteet ja käytänteet pohdituttavat työryhmäläisiä, mikä uhkaa vakavasti vaarantaa perhehoidossa olevan lapsen asemaa erityiseen suojeluun.

”.... kuka nyt oikein tekee ja mitä... reaktiivisen valvonnan ajattelen sen olevan esimiehen hommia”(H1)

Työrukkasen aineistossa nousi esille suunnitelmallisen valvonnan erilaiset roolit lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja perhehoidon sosiaalityöntekijän rooleissa sekä biologisten vanhempien ja verkostojen rooleissa. Suunnitelmallisessa valvonnassa nousi esille merkittävänä

valvonnan haasteena tunnistaa lapsen rooli perhehoitokodissa ja ilmapiiriä, missä lapsi elää. Perhehoidossa lapsen osallisuutta ja vuorovaikutusta perhehoitajien kanssa koettiin haasteelliseksi arvioida ja valvoa. Tämä korostaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän säännöllisten lastensuojelulain mukaisten tehtävien noudattamisen tärkeyttä. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolista käsin on myös tärkeää tehdä töitä biologisten vanhempien kanssa, koska lapsi osa biologista verkostoa. Perhehoidon vastuutyöntekijän tehtävässä nousi esille toimeksiantosopimusten ajantasaisuus ja hoito- ja kasvatussuunnitelman moniääninen tekeminen yhdessä biologisten vanhempien kanssa. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaan tekemiseen haastetaan mukaan sekä biologisia vanhempia että yhteistyöverkostoja. Tämä on merkityksellistä myös perheen jälleenyhdistämisen näkökulmasta.

Suhdeperustaisuudessa korostui lapsen, biologisten vanhempien ja perhehoitajien osallisuuden merkitys ja suhdeperustaisen työn periaatteet. Etenkin lapsen kohtaavan työn merkitys ja lapsen osallisuuden vahvistaminen tukevat myös lapsen oikeuksia valvonnassa, mutta myös yhteistä tiedonmuodostusta. Yhteisen tiedonmuodostuksen merkitys korostuu myös reaktiivisen valvonnan kohdalla, kun valvontatapahtuma saattaa liittyä johonkin jo työstettävään asiaan. Lisäksi yhteinen tiedonmuodostus lisää merkittävästi työskentelyn moniäänisyyttä, läpinäkyvyyttä, sitoutumista ja sensitiivisyyttä. Suhdeperustaisuutta korostava systeeminen työskentelyote nousi työryhmässä mahdollisuudeksi, mitä on Etelä-Pohjanmaalla pyritty juurruttamaan laajoilla koulutuksilla koko sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle sekä sivistystoimen henkilöstölle.

Sijaishuollon laatukriteerien kohdalla nousi työrukkasessa PRIDE-valmennuksen sisällölliset merkitykset sekä perhehoitajuuden kokonaisvaltaisen ja riittävän tuen merkitys, kun arvioidaan lapsen sijaishuollon tavoitteita. Myös sijaishuollon laatukriteerien täyttymisen haasteeksi arvioitiin valvonnan epäselvyys ja toisaalta lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijän tarvitsevan tuen lisääminen. Sosiaalityöntekijän tuen lisääminen valvonnassa on tärkeää, jotta Etelä-Pohjanmaalla vahvistuisi yhteinen toimintalinja.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

6.1 Tutkimuksen keskeiset tulokset

Lopputyöni tavoitteena oli kehittää yhteiskehittämisen periaattein Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueelle lastensuojelun toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidon lapsikohtaisen

valvontamallin sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Lisäksi tarkoituksena oli tuoda sosiaalityöntekijälle välineitä valvontaan. Lopputyöni aineistoina toimivat työrukkasen materiaalit, sosiaalityöntekijöiden haastattelut sekä Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen viranhaltijoiden tekemät linjaukset koskien lapsikohtaista valvontaa. Olen koonnut tärkeimmät johtopäätökset tutkimusaineiston analyysistä alla olevaan taulukkoon. Huomioiden pohjalta olen muotoillut Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella Lastensuojelun toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidon lapsikohtaisen valvonnan kehittämissuunnitelman ja työohjeen. Lopputyön keskeisinä tutkimustuloksina ovat valvontatehtävään liittyvien roolien ja tukirakenteiden epäselkeys, haastavat teemat valvonnassa, ennakovalmennuksen ja perhehoidon tuen merkitys sekä yhteistyö.

Valvontatehtävään liittyvät roolit ja tukirakenne:	toimijoiden roolit ja tehtävät epäselvät valvonnan ymmärtäminen lapsen oikeudet ohjaavat toimintaa sosiaalityöntekijän tuen tarve reaktiivisessa valvonnassa koulutustarve valvonnasta
Haastavat teemat valvonnassa:	kodin ilmapiiri lapsen asema suhteessa muihin perheenjäseniin sukulaissijoituksissa roolien vääristymät perhehoitajien henkilökohtaiset asiat hankala kysyä
Ennakovalmennus ja perhehoidon tuki:	mentorointi ja perheen tuen tarve ennakovalmennuksen sisältö ja haasteet (poliisi- ja rekisteriotteet, verotus)
Yhteistyö:	lapsen ja vanhemman tiedonsaantioikeus ja oikeus omaan näkemykseen, perhehoitajien reflektiivisyys - > yhteisen ymmärryksen/ tiedontuotannon saavuttaminen luottamuksellisuus, kunnioitus ja sensitiivisyys

Taulukko 3: Tieteellis-käytännöllisen lopputyön keskeisimmät tutkimuslöydöt

Valvonnan nähtiin koostuvan lapsen oikeuksia toteuttavasta ja sijaishuollon tarkoitusta tukevasta sijaishuollosta. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valvottava lapsen oikeuksien toteutumista perhehoidossa. Sosiaalityöntekijät näkivät valvonnan ”asianajajan” roolina, eli lapsen oikeuksien puolustajana. Sosiaalityöntekijät tunnistivat lapsen oikeudet, jotka ohjaavat arvotasolla työskentelyä. Sosiaalityöntekijöillä on epätietoisuutta omasta vastuustaan valvonnassa sekä eri toimijoiden rooleista valvonnassa. Epäselvyys valvonnan rooleista ja vastuista nousee merkittävänä heikentävänä tekijänä lapsen oikeuksien ja suojelun näkökulmasta. Osittain tutkimustuloksia saattaa

selittää hyvinvointialueen uudet rakenteet, mutta tutkimustulosten perusteella sosiaalityöntekijät tarvitsevat lisäkoulutusta valvonnasta. Sosiaalityöntekijän vastuun ymmärtämisen heikkous ja toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidon valvonnan epäsuhta laitosvalvontaan nähden, herättää voimakasta huolta lapsen oikeuksien toteutumisesta. Tutkimuksessa tuli esille, miten sattumanvaraista ja sosiaalityöntekijän ammattitaidosta riippuvaista on toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidon lapsikohtainen valvonta. Tutkimusaineiston analyysi vahvisti sitä, miten tärkeää on valvontaprosessien rakenteet ja niiden auki kirjoittaminen. Tämä vahvistaa käytännön työtä ja lapsen oikeutta erityiseen suojeluun. Lopputyöni liitteenä on kerätty valvontaprosessien vaiheisiin erilaisia työmenetelmiä, mitkä tukevat valvontaprosessin rakenteita sekä tiedonmuodostusta.

Sosiaalityöntekijän ja lapsen tapaamiset ovat merkityksellistä lapsen kokemustiedon välittymisessä. (Eriksson ja Korhonen 2022a; Laakso 2019.) Lapsikohtaisen valvonnan näkökulmasta yhtenä tärkeimpänä sijoitetun lapsen hyvinvointia tukevan tekijänä nähdään pysyvä ja lämmin suhde lapsen ja häntä hoivaavan aikuisen välillä. Tutkimusaineistossa sosiaalityöntekijät nostivat esille halukkuutensa tavata lasta ainakin kolme neljä kertaa vuodessa. Tämä ei kuitenkaan toteudu tällä hetkellä. Sosiaalityöntekijät tuovat esille, että tapaamisista tulisi olla vapaamuotoisia tai jonkun teeman ympärille rakentuva. Sosiaalityöntekijät korostivat lapsen tahtista tapaamista ja luottamuksen rakentamisen tärkeyttä. Lindahl ja Bruhn (2018) ja Gilligan (2000) ovat nostaneet lapsen ja sosiaalityöntekijän välisen suhteen laadun merkittävimpänä tekijänä työn tulosten kannalta.

Tutkimuksessa sosiaalityöntekijöiden tuen tarve reaktiivisessa valvonnassa nousi esille vahvasti. Sosiaalityöntekijät kokivat sen vaikeana. Tutkimusaineistossa korostui tarkastuskäynnin periaatteiksi ”tuttujen ja turvallisten ihmisten” läsnäolon merkitystä, empaattista lähestymistä sekä perhehoidon prosessin tuntemista. Korostettiin lapsen asioista vastaavan ja perhehoidon vastuutyöntekijän läsnäoloa tarkastuskäynnillä, koska ongelmakohtaa saattaa olla jo tiedossa. Ongelman suhteen on saatettu tehdä jo suunnitelmaa sen korjaamiseksi. Myös perhehoidon prosessin tunteminen ja lapsen tilanteen ymmärtäminen perhehoidossa ovat tärkeitä. Tutkimuksessa nousi esille lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden toive saada tarkastuskäyntiin tukea tai jopa esihenkilöiden hoitavan sen kokonaan. Tässä näyttäytyy ristiriita sosiaalityöntekijän valvontavastuun ja lapsen edun näkökulmasta katsottuna. Säisänen (2020) ja Saastamoinen (2021) korostavat lapsen oikeuksien näkökulmasta merkittävänä asiana sosiaalityöntekijöiden kykyä yhdistää tuki ja kontrolli valvonnassa. Laakso (2019) ja Enroos kumppaneineen (2017) ovat korostaneet huostaanoton olevan yksi vahvimmista julkisen vallan muodoista, mikä tuo sosiaalityöntekijälle viranomaistoimijana

merkittävää vastuuta lapsen oikeuksien varmistajana ja suojelijana. Tutkimuksessa tarkastuskäynnillä korostettiin sosiaalityöntekijän roolia ja hänen mahdollisuuttaan konsultoida valvontaan perehtynyttä henkilöä, reflektoida yhteispohdintaa ja moniäänisyyttä valvonnasta. Moniäänisyydellä tarkoitetaan verkostojen mukaan ottamista epäkohtakäsittelyyn. Tämä tukisi myös lastensuojelun läpinäkyvyyttä ja luottamuksen rakentamista. Sosiaalityöntekijät kokevat valvontatapahtuman jälkeisen luottamuksellisen suhteen uudelleen rakentamisen perhehoitajien kanssa haastavana.

Tutkimuksessa osallistujat kokivat haasteellisena perhehoidon valvonnassa perhehoitokodin ilmapiiriin havainnoinnin sekä sukulaissijoituksissa perhehoitajien roolien vääristymät. Ilmapiiriin havainnoinnissa koettiin hankalina asioina, miten toksiseen ilmapiiriin puututaan, miten lapsesta puhutaan ja miten häntä kohdellaan. Sosiaalityöntekijät saattavat tunnistaa kodin ilmapiirissä jotain erikoista ”*tunnetta*”, mutta ei osaa sanoittaa, mitä se on. Sosiaalityöntekijät toivat esille, että on vaikea tunnistaa tai saada ”*kiinni*”, mikä perhehoitokodin tunnelmassa on ”*outoa*”. Tutkimuksessa pohdittiin perhehoitokodin yksityisyyden ja lapsen tilanteen selvittämisen kannalta välttämättömien tietojen ristiriitaisuutta. Pohdittiin, miten paljon on oikeutta selvittää perhehoitajien henkilökohtaisia asioita. Samanlaisia haasteita koettiin myös sukulaissijoituksiin liittyen, kuten perhehoitajuuden ymmärtämisenä sekä sukulaisuuden kautta tulevia haasteita. Tutkimuksessa nousi epäselvyyttä siitä, kenen tulisi puuttua tilanteeseen. Perhehoitajuuden yksityisasiasta kysymisen koetaan kuuluvan ”*yksityisyyden suojan piiriin*”. Pålsson (2023) toteaa valvonnan olevan pääosin eriytettyä ja lähestymistavat vaihtelevat merkittävästi sijaishuollon korostamisessa yksityisenä perheenä tai julkisena palveluna. Biehal (2014) sekä DePanfilis ja Girvin (2004) ovat todenneet perhehoidossa tapahtuvan kaltoinkohtelun riskiä lisäävän puutteet perhehoitajien valintaan liittyvässä arvioinnissa, perhehoidon ohjauksessa ja valvonnassa. Työrukkasessa päädyttiin pyytämään Pesäpuu ry:n salapoliisityöskentelyllä avaamaan turvallista perhehoitoa ja sen valvontaa. Heidän työskentelyään voidaan hyödyntää valvontamallia koostaessa.

Perhehoidon valvonnassa korostuvat perhehoidon tuen ja ohjauksen laatu sekä ennakkovalmennuksen merkitys. Ennakkovalmennuksessa pohdittiin, vastaako sen sisältö tämän päivän lasten tarpeisiin. Tietosuojavaltuutetun uusi linjaus poliisi- ja rekisteritietojen saatavuudessa nousivat jo rekrytointivaiheessa ennakkolaisen valmennuksen haasteeksi. Kansallinen lainsäädäntö ei mahdollista tällä hetkellä perhehoitajien taustan selvittelyä perhehoitajien valmennuksen alkaessa, mikä on valvonnan kannalta merkityksellinen puute. Verotuksen kiemuroista nousi esille tutkimusaineistossa. Perhehoidon tuen merkitys on tunnistettu ja sen vaikutuksen lapsen kehitykselle ja oikeudelle nähtiin merkittävänä. Perhehoitajien tuen ja ohjauksen määrässä sekä laadussa on

huomattavia eroja, mikä asettaa perhehoidossa olevat lapsen erilaiseen asemaan. Aikaisemmat tutkimukset (Pålsson 2023, Biehal 2014, DePanfilis & Girvin 2004) ovat nostaneet perhehoidon tuen ja ohjauksen merkitystä. Kati Saastamoinen (2021) on tarkastellut eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisuja tehtyjen kanteluiden perusteella ja niiden pohjalta lapsen sijaishuollon valvonnassa on kiinnitettävä erityisesti huomiota lapsen hoidon ja huolenpidon järjestämiseen. Olennaista on perhehoidon tuen järjestämä riittävä tuki perhehoitajille yhdessä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa sekä heidän välisensä yhteistyön toimivuus. Perhehoidon kehittäminen ammatillisempaan suuntaan esimerkiksi mentoroinnin avulla nähdään tärkeäksi tueksi perhehoitajien jaksamisessa ja tiedonmuodostuksessa.

Yhteinen kehittäminen ja tiedonmuodostus nousivat neljäntenä pääteemana tutkimustuloksissa. Perhehoitajien reflektiivisyyden kehittäminen ja yhteisen tiedonmuodostuksen tarve lapsen, biologisten vanhempien, perhehoitajien ja sosiaalityöntekijöiden välillä, nähtiin merkityksellisenä lapsen kehityksen ja oikeuksien näkökulmasta. Yhteiseen tiedonmuodostuksen rakentumiseen vaikuttaa yhteistyön onnistuminen, luottamuksellisuus sekä sensitiivisyys. Lastensuojelussa systemisellä työtöteellä on tarkoitus vahvistaa kohtaava työtä lapsen ja perheiden kohdalla. Lisäksi dialogisuuden ja reflektiivisyyden kautta pyritään vahvistamaan yhteistä tiedonmuodostusta muiden toimijoiden kanssa. Systemisen työtöteen avulla muodostuva yhteinen tiedonmuodostus on sosiaalityöntekijän yksin olennaisista keinoista valvoa perhehoidossa olevaa lasta. Yhteistä tiedonmuodostuksen kokoamista auttavat valvontamalliin esitetyt työvälineet sekä lapsen että verkoston kanssa työskentelemisessä. Systemisen lastensuojelun työtöteen vahvistaminen mahdollistaa sosiaalityöntekijän tiedonmuodostusta lapsen tilanteesta ja siirtää pääpainoa reaktiivisesta valvonnasta suunnitelmalliseen valvontaan.

6.2 Pohdinta

Lopputyöni perusteella on tunnistettavissa melkoista ristiriitaa valvonnan toteutumisen ja lapsen oikeuksien näkökulmasta, mikä olennaisesti vaikuttaa myös lapsen sijaishuollon laatuun. Biehal (2014) nostaa ”institutionaalisina epäonnistumisina” ammattilaisten kyvyttömyyttä tunnistaa perhehoidossa tapahtunutta kaltoinkohtelua ja kehnosti tehtyjä epäkohtaselvityksiä. Myös Charlotte Jagger (2018) on nostanut esille sosiaalityöntekijän epätietoisuuden perhehoidossa olevan lapsen hyvinvoinnista. Tutkimustulokset ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana näyttäneet hyvin samansuuntaisina. Tutkimustuloksen perusteella pohdittavaksi ja ratkaistavaksi jää, miten vaikuttaa sosiaalityöntekijöiden epävarmuus ja valvonnan haasteet tiedon puutteesta ja selkeiden

toimintamallien puuttumisesta sekä kohtaavan työn puutteesta ja tiedosta lapsen arjesta. Lisäksi haasteena on erilaisten lomakkeiden puuttuminen ja sosiaalityöntekijöiden ymmärrys, milloin lastensuojeluilmoituksena tullut epäkohtailmoitus tulisi käynnistää valvontaprosessi. Lopputyössäni olen pyrkinyt vahvistamaan sekä tietoisuutta valvonnasta, menetelmistä että työotteesta, jolla sosiaalityöntekijä voisi vahvistaa lapsen kohtaamista sekä lapsen ja verkostojen mukaan ottamista yhteiseen tiedonmuodostukseen. Koen merkityksellisenä lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta, että Etelä-Pohjanmaalla saadaan avattua valvonnan eri toimijoiden vastuita koulutuksen ja valvontamallin avulla sekä yhtenäistettyä linjaa valvonnassa. Yhtenäinen valvontamalli on omiaan lisäämään eri valvontamuotojen prosessinomaisuutta, lapsen oikeuksien toteutumista, suhdeperustaisuutta työskentelyssä sekä sijaishuollon laatuksien täyttämistä. Kun työhön yhdistetään systeemille työotteelle tyypillisiä piirteitä, kuten dialogisuus, reflektiivisyys ja yhteinen tiedonmuodostus, päästään lähemmäksi lapsen oikeuksia toteuttavaa lapsikohtaista valvontaa. Sosiaalityöntekijälle on pyritty käytäntösuosituksissa antamaan erilaisia välineitä systemisen työotteen tueksi ja valvonnan näkökulmaa vahvistavaksi.

Lopputyöni tulokset noudattavat hyvin paljon aikaisempia kansallisia tutkimustuloksia valvonnasta. Ehkä hämmäntävintä tutkimustuloksissa itselleni oli yleisesti heikko tietoisuus valvonnasta, miten sitä toteutetaan sekä sosiaalityöntekijöiden epätietoisuus perhehoidon lapsikohtaisesta valvontavastuusta. Toisaalta myös valtakunnan tasolla perhehoidon valvonta on vieras asia. Lastensuojelulain (2007/417) perusteella perhehoito nähdään ensisijaisena sijaishuollon muotona, mutta sekä kansallisesti että paikallisesti perhehoidon sijoitusten valvonta on ”hukassa”. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023) ei koske perhehoitolain (2015/263) mukaista toimeksiantosopimukseen perustuvan perhehoitoa. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän rooli valvontavastuusta pysyy ja toisaalta tutkimuksien perusteella voidaan todeta valvonnan olevan alkutekijöissä. Perhehoidossa olevan lapsen oikeudet laadukkaaseen sijaishuoltoon ja erityiseen suojeluun näyttäytyvät jäävän huonompaan asemaan suhteessa laitoshoidossa olevaan sijoitettuun lapseen. Lisäksi miettiessäni valvontaa, on jo ennakollisessa valvonnassa selkeitä esteitä toteuttaa sitä lapsen oikeuksien mukaisesti. Nämä huomioiden sosiaalityöntekijän tehtävä valvoa yksityisessä kodissa tapahtuvaa toimeksiantosopimussuhteista perhehoitoa, on erityisen haasteellinen tehtävä. Kansallisesti tulisi linjata perhehoitajien PRIDE-koulutukseen pääsykriteerit. Lisäksi on tärkeää mahdollistaa ennakoivalmentajien saavan riittävät tiedot perhehoitajakoulutettavien taustoista. On melko ristiriitaista, että perhehoitajuuteen ei ole määritelty kansallisesti yhtenäisiä kriteerejä.

Tutkimustulokset antavat aihetta miettiä, olisiko kansallisesti tärkeää avata perhehoidossa toimivien henkilöiden rooleja ja vastuita sekä pohtia perhehoidon valvonnan vahvistamista lainsäädännöllä. Suomi on saanut kesäkuussa 2023 huomautuksen YK:n lasten oikeuksien komitealta perhehoidon valvonnasta ja sen laiminlyömisestä. Jos Suomessa perhehoitajuus mielletäisiin / tunnistettaisiin julkiseksi hallintotehtäväksi, voisi lainsäädännöllä vahvistaa perhehoidon valvontaa. Tulevaisuudessa omavalvonnan merkitys tulee korostumaan hyvinvointialueilla, mikä aiheuttaa enemmän huolta lapsen oikeuksien toteutumisesta. Tähän mennessä omavalvonta ei ole toiminut, miksi sekä kansallisissa että omassa tutkimuksessani on korostettu valvontayksikön roolia myös perhehoidon osalta. Etelä-Pohjanmaan ohjauksen ja valvonnan yksikön kanssa tulisi kehittää tiiviimpää yhteistyötä, ja selventää sosiaalityöntekijöille valvontavastuuta laillisuusvalvonnan ja omavalvonnan näkökulmista. Yhteistyön kannalta on tärkeää tiedostaa, millaisia asioita perhehoidossa raportoidaan epäkohdaksi ja miten niihin puututaan sekä kehittää toimintaa. Ensimmäisiä olennaisia askelia yhteistyölle voisi olla tilaston keräämisen valvontatapahtumista ja niiden sisällöstä. Kuten Pia Gripenberg ja Hanna Lappi (2022, 96) korostavat valvontayhteistyön kannalta olennaista, että eri viranomaisilla ja lapsilla olevaa tietoa jaetaan ja vaihdetaan systemaattisesti, mitä kautta yhtenäistetään valvonnan ja ohjauksen käytäntöjä. Niiden pohjalta pystyisi nostamaan myös kehittämiskohteita ja todentamaan laillisuusvalvontaa.

Kansallisesti yhtenä ratkaisuna perhehoidon valvontaan on esitetty perhehoitajien rekisteriä ja sen mahdollisuus helpottaa lapsikohtaista valvontaa. Näe sen mahdollisuutena, jos perhehoidon valvonta toimisi asianmukaisesti. Tällä hetkellä valvonta on aivan liiallisesti kiinni sosiaalityöntekijän valveutuneisuudesta, eivätkä rakenteet tue valvontaa tällä hetkellä. Lapsen suojelun ja edun toteuttamiseksi on tärkeää yhtenäistää perhehoidon valvontaa, koska aikaisemmat tutkimukset (ks Pälsson, Jagger, Säisänen) ovat osoittaneet yhtenäisten käytäntöjen puuttumista. Olen pyrkinyt luomaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijään tueksi perhehoidon valvontamallin, jossa korostetaan systeemistä työskentelyotetta. Perhehoidon valvonnan mallinnuksen ja työkalujen käyttöönoton toivotaan helpottavan sosiaalityöntekijää tunnistamaan perhehoidon valvontatilanteita. Perhehoidon valvonnan mallin ja siitä järjestettävän koulutuksen myötä struktuurit ja työskentelytavat auttavat vahvistamaan lapsen oikeuksia ja suojelua.

Lopputyöni teemaa työstäessäni olen joutunut pohtimaan, miten sosiaalityöntekijät voivat todeta perhehoidon olevan lapsen oikeuksia toteuttavaa ja perhehoidon olevan laadukasta, jos emme valvo ja raportoi sitä. Pälsson (2023) nostaa mielenkiintoisen kysymyksen, mikä ohjaa perhehoidon valvontaa. Tiedämme, että suomalaista perhehoidon valvontaan ohjaavat lapsen oikeudet, mutta miten

lasten oikeudet näkyvät perhehoidossa ja miten niitä tuetaan, olisi tärkeä jatkotutkimuksen aiheena. Lisäksi olisi tärkeää tutkia omavalvonnan ja perhehoidon toimeksiantosopimussuhteisen valvonnan yhteensovittamista hyvinvointialueella sekä millaisia perhehoidon valvontatapoja on suomalaisessa lastensuojelussa.

7 KÄYTÄNTÖSUOSITUKSIA

- Hyvinvointialueella otetaan käyttöön eri valvontamuotoihin lomakkeita, mitkä tukevat yhteistä tiedonmuodostusta lapsen tilanteesta sekä oikeanlaisen sijaishuoltopaikan valintaa:
 - Ennakolliseen valvontaan:
 - Perhehoitoon tulevan lapsen esitietolomake
 - Suunnitelmalliseen valvontaan:
 - Perhehoidon valvontalomake
 - Sijoitetun lapsen havainnointilomake
 - Reaktiiviseen valvontaan:
 - Epäkohtailmoitus
 - Työskentelysuunnitelma
 - Tarkastusraportti
- Hyvinvointialueella otetaan käyttöön systemaattisesti ainakin seuraavia työkaluja valvonnan näkökulmasta sosiaalityöntekijän ja lapsen kohtaamisessa:
 - Suunnitelmallinen lapsikohtainen valvonta: Lapsen kanssa käsiteltävät teemat
 - Mitä sinulle kuuluu-lomake?
- Hyvinvointialueella otetaan käyttöön sosiaalityöntekijälle suunnattuja menetelmiä lapsen perhehoidon valvonnan suunnittelun vahvistamiseksi ja valvonnan katkeamisen estämiseksi mahdollisten työntekijöiden vaihtumisten myötä:
 - Valvonnan vuosikello on rakennettu sosiaalityöntekijälle ohjeelliseksi hahmottamaan valvontaa ja sen toteutusta.
 - Sosiaalityöntekijä check-lista
 - Perhehoidon laadun ja epäkohtien liukuman portaat sosiaalityöntekijän toiminnan tueksi
- Hyvinvointialue tilastoi ja arkistoi valvontakäyntejä sekä epäkohtailmoituksia vuosittain.
- Hyvinvointialue ylläpitää säännöllistä koulutusta valvonnasta sekä sosiaalityöntekijöille että lastensuojelussa toimiville henkilöille sekä mahdollistaa sosiaalityöntekijöille lapsen kohtaamisen suunnattuja koulutuksia. Valvontayksikön roolin avaaminen ja omavalvonnan suorittaminen liittyvät olennaisesti myös perhehoitoon.

- Hyvinvointialue on valmis tarkastelemaan perhehoitoyksikön ja sosiaalityöntekijöiden resursseja riittävän tuen ja lapsen edun näkökulmasta. Lisäksi hyvinvointialue tulee olla valmis kehittämään perhehoitoa vastaamaan tämän päivän lasten ja perhehoitajien tarpeeseen.
- Hyvinvointialue on valmis toimimaan systemisen työtteen ja kohtaavan sosiaalityön periaatteiden mukaisesti osana valvontaa jalkautuen perheisiin.
- Hyvinvointialueen tulee kehittää sosiaalityöntekijöiden ja perhehoitoyksikön omavalvontaa ja arvioida sen riittävyttä huomioiden lasten oikeudet.

LÄHTEET:

- Aaltio, Elina & Isokuorti, Nanne (2019) *Systemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit: Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista*. THL. Työpapereita 33/2019.
- Alho, Sirkka & Rasa, Marjukka & Vuolukka, Kaisa. (2018). *Perheterapian ja sosiaalityön yhteiset juuret sekä suhdeperustaisen systemisen lastensuojelutyön kehittäminen*. In Päivi, Petrelius, & Piia Eriksson (Eds.), *Uudistuva lastensuojelu: kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa* (pp. 85-95). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpapereita / Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 32/2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-208-6>. Viitattu 23.10.2023.
- Araneva, Mirjam (2016) *Lapsen suojeleminen ja päätöksenteko*. Liettua: Balto print.
- Biehal Nina (2014) *Maltreatment in Foster Care: A review of the evidence*. *Child Abuse Review* Jan/Feb 2014; 23 (1): 48-60.
- Civil, Tiina & Abrahamsson, Outi & Mäki-Fossi, Satu & Miettunen Nanna (toim.) *Systeminen lastensuojelu monitoimijaisuuden ja osallisuuden varmistavana verkostotyönä*. THL. Työpapereita 34/2019.
- Convention on the Rights of the Child (2023) United Nations. CRC/ C/FIN/ CO/5-6
tinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FCO%2FFIN%2FCO%2F5-6&Lang=en. Viitattu 15.5.2024
- DePanfilis Diane & Girvin Heather (2005) *Investigating child maltreatment in out-of-home care: barriers to effective decision-making*. *Children and Youth Services Review*, April 2005; 27 (4): 353-374.
- Elo, Satu & Tohmola, Anniina & Kajula, Outi & Kääriäinen, Maria (2022) *Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen*. *Hoitotiede* 2022/34 (4).
- Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Helavirta, Susanna & Laakso, Riitta & Pösö, Tarja (2017) *Vuosi huostassa. Lastensuojelun aikatieoista tarkastelua*. *Janus* vol 25 (4), 297-311.
- Eriksson, Pia & Korhonen, Päivi (2022a) ”Kiitos, kun pidätte huolta, että asiat olisi minulla hyvin”: Kysy ja kuuntele- hankkeen loppuraportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL 2022
- Eriksson, Pia & Korhonen, Päivi (2022b) *Sijaishuollon lapsikohtaisen valvonnan malli*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpapereita 4/2022. Helsinki 2022.
- Eriksson, Pia & Säles, Emilia (2021) *Lastensuojelun perhehoidon järjestäminen: suositukset perhehoidon toimintaohjeiden sisällöiksi*. THL. Työpapereita 6/2021.
- Forsberg, Hannele (1998) *Perheen ja lapsen tähden. Etnografin kahdesta lastensuojelun asiantuntijakulttuurista*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Gilligan Robbie (2000) *The key role of social workers in promoting the well-being of children in state care - a neglected dimension of reforming policies*. *Children and Society*, September 2000; 14 (4): 267-276
- Gripenberg, Pia & Lappi, Hanna (2022) *Yhteistyö lasten äänen vahvistajana lastensuojelun luvanvaraisten palveluiden valvonnassa*. Teoksessa Laura Yliruka, Pia Eriksson, Liisa Jokinen, Kaisa Pasanen (toim.) *Kohti monitoimijasta lastensuojelua hyvinvointialueilla*. THL. Työpapereita 52/2022.

de Godzinsky, Virve-Maria (2014) Lapsen etu ja osallisuus hallinto-oikeuksien päätöksissä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 267. Helsinki: Tammerprint. Saatavilla: https://helda.helsinki.fi/bistream/handle/10138/152419/267_de_Godzinsky.pdf?sequence=2. Viitattu 14.10.2022.

Hietala, Outi & Kinnunen, Seija & Kauppila, Reijo & Karjalainen, Jarno (2018) Sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskehittäminen työntekijöiden ja johdon näkökulmasta- osallisuuden oppimisen ja ammatillisen kasvun 34 mahdollisuuksia. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen julkaisuja. (työpaperi 26/2018). <https://www.julkari.fi/handle/10024/137261>. Viitattu 23.10.2022

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (1997) Tutki ja kirjoita. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme Helena (2001) Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö.

Hurtig, Johanna (2006) Lasta suojelemassa: etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Hoikkala, Susanna & Kojo, Raija & Tervo, Jaana & Aaltonen, Teija (2017) Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan malli. Kohti lapsikeskeistä ja lapsenoikeusperustaista toimintatapaa. Helsinki. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Hytönen, Kirsi-Maria & Malinen, Antti & Salenius, Paula & Haikari, Janne & Markkola, Pirjo & Kuronen, Marjo & Koivisto, Johanna (2016) Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat ja lasten kaltoinkohtelu 1937–1983. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:22.

Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019:https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf Viitattu 23.10.2022

Jaggar, Charlotte (2018) The supervising social worker in an inner city: how practitioners perceive and experience their role. Article. Adoption & Fostering. 2018, Vol. 42(4), 383– 399.

Laakso Riitta (2019) ”Ne näki musta” Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset. Raportti 1/2019. THL. PunaMusta Oy Helsinki.

Lahtinen Pia & Männistö, Leena & Raivio Marketta (2017) Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. THL. Työpaperi 52/2022.

Lahtinen, Pia & Peltonen, Reetta & Petrelius, Päivi & Pynnönen, Jaana, & Raivio, Marketta & Santanen, Johanna & Valli, Minna (2018) Systeeminen työote lastensuojelun perhehoidossa. Teoksessa Päivi Petrelius ja Pia Eriksson (toim.) Uusiutuva lastensuojelu-kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. THL:n työpapereita 32/2018.

Lasten oikeuksien sopimus (1994) Helsinki: Ulkoasiainministeriö.

Lindahl Robert. & Bruhn, Anders (2018) Professional dilemmas and occupational constraints in child welfare workers' relationships with children and youth in foster care. Children and Youth Services Review, May 2018; 88: 333.

Malja, Marjo & Puustinen-Korhonen, Aila & Petrelius, Päivi & Eriksson Pia (toim.) (2019) Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. Helsinki.

Muurinen, Heidi (2019) Pragmatismi ja kokeileva lähestymistapa sosiaalityön tiedonmuodostuksessa. Heikki Waris-instituutin tutkimuksia 2/2019.

Palsanen, Kati (2013) Yhteistutkiminen versio 2.0 opas sosiaalityöhön. Soccan työpapereita 2012:3.

Palsanen, Kati & Kääriäinen, Aino (2016) Asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoiminnallisen työskentelyn merkitykset ja seuraukset. Teoksessa Mirja Satka, Ilse Julkunen, Aino Kääriäinen, Ritva Poikela, Laura Yliruka ja Heidi Muurinen (toim.) (2016) Käytännöntutkimuksen taito. Heikki Waris -Instituutti & Mathilda Wrede -Institutet.

Pålsson, David (2023) Supervising a family or a service? Social worker approaches to foster care supervision in six Swedish authorities. Nordic Social Work Research. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2023.2167854>. Viitattu 3.1.2024.

Rinne, Leena (2019) Vanhempien kokemuksia osallisuudesta lastensuojelun perhehoidossa. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu.

Ruusunen, Anne & Koskinen, Tanja. Yhdessä - reflektiivinen, systeeminen arviointityöväline lapsiperheiden kanssa työskentelyyn. Teoksessa Laura Yliruka, Pia Eriksson, Liisa Jokinen, Kaisa Pasanen (toim.) Kohti monitoimijaista lastensuojelua hyvinvointialueilla. THL. Työpäperi 52/2022.

Saastamoinen, Kati (2021) Lasten oikeuksien toteutuminen sijaishuollossa vuosina 2018–2020: Lasten eduskunnan oikeusasiamiehelle tekemien kantelujen näkökulmasta. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marianne (2005) Mitä on sosiaalityön käytäntötutkimus? Teoksessa Mirja Satka, Synnöve Karvinen-Niinikoski, Marianne Nylund & Susanna Hoikkala (toim.) Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia-kustannus, 9–22.

Satka, Mirja & Julkunen, Ilse & Kääriäinen, Aino & Poikela, Ritva & Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi (toim.) (2016) Käytännöntutkimuksen taito. Heikki Waris -Instituutti & Mathilda Wrede -Institutet.

Saurama, Erja & Hällman, Heidi & Nousiainen, Kirsi & Seppälä Ullamaija (toim.) (2007) Kohti syvempää ymmärrystä sosiaalityössä. Tutkiva ja arvioiva työote sosiaalityöntekijöiden jäsentämänä yöntekijöiden motivoitumista omaan työhönsä. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 16, 2007.

Schoch, Aline & Aeby, Gaëlle (2022) Ambivalence in Child Protection Proceedings: Parents' Views on Their Interactions with Child Protection Authorities.

[Sisällönanalyysi - Spoken Viitattu 14.10.2022.](#)

Strandman, Kristiina & Palo, Miia (2017) Dialogi yhteiskehittämisen ytimessä. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kairala, Maarit & Lyly, Hannu & Niskala, Asta (toim.) Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveyspalveluissa. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy. Tampere

Suomen lainsäädännöskokoelma:

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä 703/2023

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023)

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999

Lastensuojelulaki 2007/417

Perhehoitolaki 2015/263.

Säisänen, Laura (2020) Perhehoidon valvonta sijaishuollossa. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202012036906>. Viitattu 25.10.2022

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2017) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Tammi. Helsinki.

Toivonen, Virve-Maria (2017) Lapsen oikeudet ja oikeusturva: Lastensuojeluasiat hallintotuomioistuimessa Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-14-3074-9>. Viitattu 14.10.2022.

Valkonen, Leena (2014) Sijaisvanhemmat. Turku: Perhehoitoliitto.